

KOTOISIA TARINOITA.

KIRJOITTANUT

J. H. ERKKO.

II.

HELSINGISSÄ, 1883.

K. E. HOLMIN KUSTANNUKSELLA.

Sisälyys:

	Siv.
Wiipurin ringeli	1.
Pormestari Leipzig	6.
Pesuvaimon tarina	18.
Neitiserkku	32.
Täysvillainen	38.
Apulainen	47.
Metsäpolulta	103.
Jättiläisen sydän	106.

HELSINGISSÄ.

J. SIMELIUKSEN PERILLISTEN KIRJAPAINOSSA, 1883.

Wiipurin rinkeli.

Minä oikeastaan olen kotoisin Pellonpään kylästä Jauhovakan talosta. Kotini nimestä juuri pistikin päähäni ajatus ruveta leipuriksi, kun vanhin veljeni peri maan ja minä nuorin seitsemästä huomasin olevani liika murena isäni Jauhovakassa. Minä otin jalat alleni ja ne toivat minut tänne Wiipuriin, jossa nyt vaimoni Hetaleenan rinnalla syön omaa leipääni. Mutta näin pitkälle ei ole vähällä päästy. Siinä on nähty monta tuulta ja tuiskua. Kuitenkin tahdon kertoa ainoastaan pääasiat ja nekin lyhyesti.

Kun kysytte mikä minut juuri Wiipuriin toi, niin tietäkää, ett'en tahtonutkaan tulla tavalliseksi leipojaksi. Sitä en tahtonut. Jo lapsena opin markkinoilla tuntemaan Wiipurin rinkelin. Sen maku ja maine ei haihtunut mielestäni. Jotakin semmoista tahdoin oppia leipomaan ja sentähden tulin Wiipuriin. Täällä sitten rupesin leipojan oppiin. Oppikontrahti tehtiin valmiiksi ja viideksi vuodeksi olin minä sidottu mestarini taikinapytyyn. Viisi vuotta, arvatkaa!

Mutta kovasti erhetyin minä: Ajattelin, että jokainen leipoja täällä osaa laittaa Wiipurin rinkeliiä. Kuitenkin oli mestarini ainoastaan tavallinen leipuri.

Viisi vuotta kului jauhotuiskussa. Monta kertaa kisällit opettavaisesti haiveltelivat päätäni. Monta kertaa painettiin pääni jauhosäkin syvyyteen, josta sitten valaistuna nousin ja muille nauruksi itkin. Mutta eihän kukaan tiennyt, että leivoksissa oli kyyneliä. Kun mestarilleni valitin, ajoi hän leipämelalla viisautta päähäni. Näytänkö nyt teistä hyvin viisaalta? Jos siltä en näytä, niin oli ainakin mestarini hyvin viisas.

Kun viisi vuotta kului, olin minä vapaa. Voin sanoa, että minä sitten aloin huilata niin kuin muutkin vapaat huilasivat. Maailma tuntui niin rajattomalta, että siihen näkyi mahtuvan sekä poikin että pitkin. Minä käytinkin tilaisuutta ja ojentelin jäseniäni kaikille maailman tuulille.

Niihin aikoihin alkoi maineeseni niinkuin takkihinikin ilmestyä reikiä ja likapilkkuja.

Eräänä aamuna tapasin itseni tähtiä tutkivassa asennossa Myllymäen rinteeltä. Mylly muistutti jauhoista, jauhot leivästä, leipä Wiipurin rinkelistä. Minä muistin elämäni tarkoituksen ja ojensin itseni korkeuteen. Hetkisen seisoin siinä kuin tuomittu. Ja kosket, höyryävät kosket kohisivat aivoissani.

Minun piti oppia leipomaan Wiipurin rinke-
liä. Mutta miten? Työllä, vaivalla ja rahalla ei
sitä taitoa voiteta. Se on salaisuus, jonka omis-
tajat uskovat ainoastaan sille, jolle elämänsäkin.
Ja senaikuiselle minulle ei kukaan hupsu elämänsä
uskonut. Minä katsoin silloin pyöreään taskupe-
liini enkä ole unohtanut sittemmin kuvaani: Ve-
riset viirut koristivat kasvojani, joita tappuraisena
varjosti tumpura tukkani liereän patahatun alta.
Ovathan silmäni nyt selkeät, mutta sameina kuin
sofketut lähteet haamoittelivat ne silloin. Töin tus-
kin peitti repaleet ihoani.

Muutamit penningit taskussani, laskeuin Myl-
lymäeltä alas ja — päätin ostaa Wiipurin rin-
kelin. Mutta tiedätkö keltä sen aion ostaa?
Asia on minulle niin painava, että soisin jokaisen
siitä tietävän.

Silloin, niinkuin nytkin, oli Punaisenlähteen
korvalla pieni lautakoju. Mutta silloin ei siinä
kaupinnut vanha akka eikä likainen ukko paksua
vehnäleipää. Ei. Jalompaa oli leipä ja kauniimpi
oli kauppias. Häveten ja allapäin lähestyin minä
lautakojua. Minä rumuus, hän kauneus. Minä
katkera ja nälkäinen, hän suloinen makeanleivän
haltijatar. Salaa kulmieni alta vaan rohkenin kat-
soa hänen ruskeita, mustakulmaisia silmiään. Voi
niitä ruskoposkia, voi sitä mustaa tukkaa! Minä
unohdin ostettavan rinkelin, sillä oikea Wiipurin

rinkeli seisoi nyt edessäni. Semmoisen, juuri semmoisen sopiikin leipoa sekä myöä semmoista leipää! Mutta millä ostin, millä ansaitsin minä semmoisen?

Minä väistyin pois. Sellaisena kuin olin en ollut mahdollinen häntä lähestymään. Minä söin huonompaa leipää. Sitten pääsin entiselle isännälleni työhön. Kuukaus kului. Kasvojeni arvet olivat parantuneet. Jo olivat vaatteidenkin ehjät ja puhtaat. Mutta ei väistynyt mielestäni Punaisenlähteen elävä rinkeli. Olinhan sitä paitse päättänyt oppia leipomaan Wiipurin rinkeliä.

En enää huilannut. Työssä sain miehuutta ja rohkeutta. Eräänä päivänä lähenin lautakojua, ja nyt ostin kun ostinkin rinkelin. Se oli semmoinen syötävä rinkeli. Mutta tiedätkö mitä sille tein?

Jaoin rinkelin kahtia ja sanoin tytölle: „Ell’ette ota tätä puolikasta, en osta teiltä koskaan rinkeliä“. Ja siinä olikin hetki, joka ratkaisi tulevaisuuteni kohtalon. Tyttö ei hyljännyt. Hän vastusti, mutta otti kuitenkin. Hän katsoi minuun ja minä katsoin häneen. Sillä kertaa emme paljon jutelleet.

Mutta se rinkelinpuolikas oli tavattoman makea!

Sitten minä tapasin hänet kahden viikon kuluttua ja sitten viikon kuluttua ja puolen viikon

kuluttua siksi, että minä nimitin häntä Hetaleenak-
seni ja hän minua Juhanantikseen.

Se oli ihana aikakaus.

Johan tästä on selvää, että meistä tuli pari.
Sitten oli minun helppo oppia Wiipurin rinkelin
leipojaksi. Mutta ajatelkaapas, että juuri Wiipu-
rin rinkeli teki minusta miehen!

Pormestari Leipzig.

Eivät suomalaiset historiamme vanhimpina aikoina osanneet hävetä sukuansa: näkyivät siltä kuin olivat ja olivatkin sellaisia, että kelpasi näkyä. Ei kukaan herra Inkonen tahi Kirves, ei kukaan herra Kurki tahi Kortomaa*) ollut niin turmeltunut, että olisi suomalaista nimeänsä kainostellut. He osasivat olla miehiä nimiensä takana.

Hengelliset miehet taas eivät silloin maallisista „liika“-nimistä välittäneetkään; karistivat ne pois, kuten maallisen takkinsa, ja pysyivät sitten vaan apostolisesti Tuomaina, Maunuina ja Olavina.

Mutta kun vierassukuinen valtakansa oli vuosisatoina suomalaisuutta katsellut syrjinkarin, alkoivat täällä etupäässä nöyrämielisemmät — niitäkin aina on joukossa — hävetä syntyänsä ja leimasivat arvonsa muukalaisella nimellä. Poikkeukset muuttuivat tavaksi ja tapa on sittemmin muuttunut säännöksi, jota suomalainen virkaväki on luon-

*) Vanhoja Suomen aatelissukuja.

taisella itsepintaisuudellaan noudattanut. Niinpä pidetään nyt tuossa väessä vieläkin kansallisten nimien takaisinomistamista melkein rikoksena, joka on rankaistava vähintään ylönkatseella.

Vieras nimi antaa tilaisuuden johtaa sukuakin vieraista juurista. Ja siihenkin on meidän sivistyneellä herrasväellä tavaton taipumus. Tahdotaan olla sukuisin, joll'ei juuri Norfolkin, Ayrshirin tahi Angooran rotuja, niin jotakin rajantakaista perua joko lännestä tahi etelästä. Joko siten mielistellään germanilaisrodun ylpeyttä tahi omaa turhamaisuutta — toista tahi toista.

Mutta meillä on tällä kertaa tekemistä nimenomaan pormestari Leipzig'in kanssa. Kirjaimesta kirjaimeen oli hän saman niminen kuin Saksanmaan suuri kirjakaupunki eikä siis mitenkään voinut olla suomalaista sukujuurta. Niin uskoi pormestari itse sekä hänen lähimmäisensä. Ja kuka olisikaan uskaltanut toisin uskoa?

Jokainen myönsi, että pormestari oli virkamies, rehellinen aina partaansa asti — sitä hän suvaitsikin vaan poskilla — ainoastaan itsepintaisuudesta häntä joskus moitittiin. Mutta sekään ominaisuus, joka kyllä suomalaiselle luonteelle omistetaan, ei tarvinnut todistaa pormestaria suomalaiseksi; sillä olihan esim. Kaarle XII:sta itse-

päinen, vaikka oli ruotsalainen. Ja miks'ei voinut pormestari olla saksalaista juurta, kuten jo nimikin todisti, sillä vetipä saksalaisen Wallensteinin itsepäisyys kyllin pormestarillekin vertoja.

Kun näin suuret historialliset henget kilpailivat päästäkseen pormestarin sukulaisiksi — mitä osaa oli hänessä sitten enää suomalaisella lihalla ja verellä!

Muistelikin pormestari isistään kaksi, vaikka tosin hämärätä, sukujohtoa. Toisen muistelman mukaan olisi suuren Kustaa Aadolfin toimesta heti Leipzigin tappelun jälkeen muuttanut Saksasta Suomeen eräs sotasankari, jonka jälkeisistä sitten syntyi pormestari Leipzig. Toinen muistelman tiesi, että pormestarin esi-isät ensin olisivat jostakin Leipzigin tienoilta muuttaneet Ruotsiin — tätä tietoa piti pormestari uskottavampana. Siellä sitten kohosi yksi suvun jäsenistä kuninkaallisen hovin ylitallimestarin apulaiseksi, joka nai kuninkaallisen sisäneitsyen. Yksi tämän avion perillisistä siirtyi — jutun mukaan — sotapäällikkönä Suomeen. Pormestari päättikin, että tästä lähteestä alkaen hänen sukunsa veressä on kiehnut jotakin kuninkaallista. Todellakin sellaista mahtoi olla tuo luja liitto pormestarin niskan ja selkäpintilän välillä, joka ei suvainnut pään tekemän mitään käänteitä ilman vartalon myötävaikutusta. Tästä syystä näyttikin hän liikkeissään

ylhäisen komealta, oikein majesteetilta. Sellainen ryhti anastaa väkisinkin kunnioitusta, kun sen lisäksi tukee askeleitaan niin paksulla, valtikanmoisella sauvalla kuin herra pormestarin oli tapana.

Joskus sai tämä sauva kunnian kohota järjestämään kaupungin kulkuneuvoja. Kun pormestarin liikkeet olivat enimmäkseen jotenkin suoraviivaisia, osui useinkin hänen tiellensä raatihuoneen edessä tahi katujen risteyksissä milloin miikin palkka-ajuri. Tälläistä ajurien asentoa nimitti pormestari hävyttömyydeksi, jota hänen oli mahdoton sulattaa, hänen joka oli kaupungin oikeus ja totuus. Hetkisen piti jäykkä herra kovaa purpatusta ja mutinaa; vaan, joll'ei siitä ajuri hievahtanut, kohosi oikeuden valtikka — mutta se ainoastaan kohosi, sillä laki oli kirjoitettu pormestarin sydämeen, joka kielsi omankäden oikeudesta. Hän laski siis sauvansa alas. Loukattu oikeudentunto pani tosin ajurinkin puolestansa mutisemaan, mutta pitihän esivaltaa totella: — hän väistyi.

Ensimmäisenä päivänä maaliskuun kuoltua, luki pormestari kaupungin senaikuudessa sanomalehdessä oudon uutisen, joka hänet pani sekä ihmeihinsä että suuttumukseen. Ilmoitettiin, että sinä iltana näytetään kaupungin teatterissa läpikuultava ulkomaan ihminen, jonka sielunelämää ei tarvinnut yksistään silmästä tutkia. Koko ruumis

oli niin läpihohtava, että helposti voi nähdä sydämen ja suonten tykkinän sekä veren heleän helmivirran ja aivojen ihmeellisen toiminnon. Mutta tämän lisäksi nähtiin kuinka mielenkuvitukset muodostuivat sydämessä somiksi monenvärisiksi kupliksi, täynnä lämpimiä tunteita. Nämä sitten suoniteitä vaeltaessaan kutistuivat ja kärsivät kaikenlaista ahdinkoa, jotkut joutuivat raajarikoiksi, jotkut kuolivatkin. Mutta osa saapui aivojen tuomioistuimen eteen, jossa ne punnittiin ja tuomittiin, minkä kivi kaulaan, minkä siivet selkään. Ihmeellistä oli nähdä miten nuo kipeniksi muuttuneet kuplat yhdistettiin aivoissa ajatusrihmoilla ja järjestettiin säännöllisiin riveihin, tarvittaessa kielelle anniskeltaviksi.

Jotenkin tällainen oli päivän uutinen. Mahdotonta on enää tesmälleen muistaa mitä tässä on liiaksi, mitä liian vähän.

Kun kansa ei tiennyt oliko nähtävä ihme nainen vaiko mies, tulvasi kumpiakin sitä uteliaammin katsomaan. Naiset tahtoivat kerrankin oikein tunkentua miehen mielen syvyyksiin, miehet osataan yhtä halukkaasti pyrkivät omin silmin näkemään mitä naisen sydämessä oikeastaan piileksii. Totuus vaatii tunnustamaan, että muita uteliaamat olivat nuoret naiset sekä nuoret miehet.

Edellä sanottiin, että uutinen pormestaria ei ainoastaan ihmetyttänyt, vaan myöskin suututti.

Ei hän vielä ehtinyt muuta lukea, kuin että teatterissa jotakin näytetään, kuin hän jo pysähtyi.

Mitä! — hyljätty teatteri, jonka insinööri on tuominut parannuksille, sielläkö jotain näytetään? Sinnekö vietellään ihmisiä satimeen?

Nämät kaksi asiaa: ihmiskunta ja laittomuus, ne ovat aina antaneet huolta hallitsijoille ja sitä liikenä nyt pormestariakin. Viisi vuotta sitten oli insinööri sanonut, että teatterin katto voipi pian pudota. Siitä lähtien oli tämä huone ollut suljettu: Katto tosin pysyi vieläkin entisellä tasallaan, mutta voisihan se jonakin hetkenä pudota, koska insinööri niin oli sanonut. Ja insinööriä uskottiin kaupungissa enempi kuin kaikkia uskonnokkappaleita yhteensä.

Tässä uskossa ei sopinut pormestariakaan lukea epäilijöihin. Sentähden riensi hän pelastamaan ihmiskuntaa.

Ensi kiipaleessa kiiruhti hän kaupungin poliisimestaria hätyyttämään. Kenties oli tämä luvannut teatterin käytettäväksi. Niin, hän se on, juuri hän. — Sitä rohkeutta!

Näin jupisten pormestari astui tavallista pönäkämmin ja painoi sauvaansa katuun entistä rotavammin. Jo etäältä väistyivät hänen tieltänsä ajurit. Hän näki kuinka väkeä meni teatteriin ja tuli teatterista. Toiset hymyilivät, toiset näyttivät olevan ähmissään. Tuossa kohtasi hän jo

menomatkalla poliisimestarinkin. Arvoiset vanhukset, oikeus ja järjestys, tapasivat siinä toisiaan. Hämillään tähystivät he aluksi toisiinsa.

Sitten alkoi näiden ikäveljien välillä jotenkin epäveljellinen jupina ja kinastus, jota kesti teatterille asti. Kumpikin syytti toistansa, mutta kumpikin pesi puolensa puhtaaksi. Pormestari vakuutti nostavansa asiasta kanteen ja poliisimestari sanoi opettavansa asianomaiset tietämään huutia. Lopulta yhtyivät he syyttämään koko vallattomuudesta teatterin vahtimestaria. Hänellähän oli teatterin avaimet.

— Se junkkari! murisi poliisimestari, ramistaen sapelia vyöllään.

Samalla riipaisi pormestari teatterin ovea, mutta — se oli lukossa.

Heti ilmestyi kuvehuoneesta vahtimestari.

— Aprillia! jos saan luvan arvata, huudahti hän, kumartaen nöyrästi. Mutta hän ei tohtinut esivallalle nauraa.

— Aprillia! äännähti myöskin yht'aikaa oikeus sekä järjestys ja kumpikin painoi kämmensä otsaan. Sitten kääntyivät he tyytymättömällä murinalla kotiinsa.

— Sellaisia okaita ja piikkejä sikiää painovapaudesta — arvelivat vanhukset. — Oikeus ja järjestys pidetään narrina; petos ja valhe vallan

saa. Jospa voisi lukita sanomalehtien suut yhtä hyvin kuin raajarikkoisen teatterin ovet!

Mutta sitten he muistivat, ett'ei painovapautta maassamme vielä oikeastaan ollutkaan.

— Niin, voipihan sentään olla hyvä, että vuodessa on yksi valheitten juhla. Ihmiset voivat purkaa silloin pahan sisästänsä ja elää sitten kaiken vuotta rehellisesti.

Näillä puhein he erotessaan toisiaan lohduttivat.

Mutta siitä päivästä menetti pormestari kaiken uskonsa kaupungin insinööriin. Miksi ei teatterin katto ollutkaan pudonnut alas, vaikka sitä jo viisi vuotta sitten ennustettiin? Jos se olisi tapahtunut taikka jos teatteri olisi pysynyt entisellään, vapaana käytännölle, ei olisi nyt ollut kellään tilaisuutta sanoa, että pormestari juoksi aprillia. Sellaista tapahtuu, kun insinöörit pyrkivät profetoiksi!

Tapahtui sitten, että insinööri taas, kun hänelle osui hyvää aikaa, teki uuden esityksen kaupungin hallitukselle. Kuten tuhansien järvien maassa sopii, tunkeusi kaupungin keskustaan useita lahden poukamia, joita insinöörin taiteellinen silmä suositteli. Mutta vuosi vuodelta alkoivat ne manertua ja näytti kuin olisivat toivoneet syliinsä nostettavan jonkun kauniin kartanon, varsinkin kun erään lahden pohjukka aivan sivusi katua. Tältä kannalta käsittelee pormestari asiata. Mutta

insinööri esitteli, että varsinkin tuo eräs lahti, niin nimitetty Kultapohja, kaupungin kaunisteeksi syvennettäisiin. Siitä olisi muka käytännöllistäkin hyötyä — tämä puoli esityksestä vetikin enemmän kaupunkilaisten huomiota kuin kauneusoppi — koska siten autettaisiin kalavenheet syvemmälle kaupungin keskeen sekä avattaisiin kesäiselle höyryliikkeelle avarampaa tilaa y. m., jota ei edeltä voitu aavistaakaan. Näitä paitse veti insinööri jaloja esimerkkejä Euroopan suurista kaupungeista, joihin suurella vaivalla oli kanaviakin kaivettu ja niin tehty kaupungit paratiisin yrttitarhoiksi.

Tällainen esitys oli niin viehättävää laatua, että se väkisinikin vaati suosiollista kumarrusta. Euroopan kaupunkien kunnia ja paratiisin yrttitarha — kuka niitä ei tahtoisi omalle kaupungilleen?

Ainoastaan pormestari Leipzig ei tahtonut. Hän väitti, että Suomessa on kyllin kaivamattakin järviä ja lahtia, koska niistä on kannattanut oikein laulujakin lasketella. Mutta eipä ole vielä yksikään laulanut Suomen suurista kaupungeista. Sentähden on laitettava niin, että voivat kerran niistäkin laulaa. Sitä vaatii kaupungin käytännöllinenkin etu, että katuvieret kartanoituu. Jos lahta kaivettaisiin, pitäisi sitä iäti kaivaa, koska maa Suomessa yhä nousee ja vedet väistyvät, kuten

Kultapohjakin on osoittanut. Siis, päätti hän, ennen rahat kaupunkia nostamaan kuin laskemaan.

Näitä lausuessaan näytti pormestari tavallista juhlallisemmalta. Kahdella päällä seisoi nyt kaupungin hallitus, sillä kovin painava oli oikeuden päämiehen sana. Mutta täysin luopuivat mielet insinöörin mietteistä, kun pormestari vakuutti olevansa ensimmäinen kohoittamaan kartanonsa Kultapohjan sylistä.

Muutamit moittivat herra Leipzigiä itsekkäiseksi ja ahneeksi, mutta oikeastaan he taisivat tarkoittaa, että hän oli itsepäinen ja säästeliäs. Ainakin oli hänellä varoja ja tahtoa pysyä sanassaan. Kenties oli hän kumpiakin perinyt.

Miten olikaan, mutta kaupungin ihmeeksi kohosi Kultapohjan mudasta ensin perustus, sitten kivijalka ja vihdoin jykevät seinät. Kesäisen ilta-ruskon hohteessa nähtiin usein pormestarin seisovan rakennuksensa muurilla. Oikosena kuin maistraatin pöydällä kynttilä tähysteli hän siinä toivosta palavin silmin. Miелensä kuvastimesta katseli hän vuosien taakse ja ihaeli kaupungin tulevaa suuruutta. Kultapohjan lahdessa näki hän aaltojen asemilla kartanoita, joille hänen sanansa oli laskenut perustuksen.

Kesken näitä kuvia lähenei keskeneräistä rakennusta koukkuselkäinen vanhus sauvasa no-

jassa. Hän nosti hattuaan ja kumarsi pormestaria. Hän näytti jotakin odottavan, mutta ääneti.

— Mitä kaipaat, mies? kysyi pormestari tyyli.

— Näette, armollinen herra, mitä tarvitsen.

— Mutta kotosi? kysyi edelleen ankara herra.

— Kotonni on teille yhtä tietty kuin puutteeni. Mutta unhoitettua voipi uudistaa. Niin, sitä voipi. Ette enää muista nuorta paria, ette muista Hilaarius Kukkoa ja Agaatta Kanaa, joiden vihkiäisissä nuorena ylioppilaana tanssia heilasitte. Kukoisti silloin Agaatta, nyt on hän mullassa, minä tässä. Hymyilitte meille silloin, nyt sitä ette voi. Kyllä tunsin minut arvoisa isänne, pitejämme senaikuinen pastori, hän minut ja minä hänet. Niin, miksi ei tuntenut? hänpä juuri vihkikin meidät! Eli silloin vielä isoisännekin. Kaukaisia meriä kynti hän. Voimallinen mies ja rohkea laivuri oli Ananias Leipäsäkki. Mutta koulussa muuttui hänen poikansa nimi — paljon muuttaa koulu.

Sellaisia ihmeitä lauleli Hilaarius Kukko.

— Ananias Leipäsäkki! lausuiivat toinen toisensa jälkeen rakennusmiehet. — Puolenpäivän rinnassa painuukin helposti Leipäsäkki mieleen. — Ja nyt tiesivät he pormestarin sukuisen.

Mutta pormestari seisoi ääneti kuin ukkosen iskemä. Hän vaaleni ja punastui ja taas vaaleni. Koneentapaisesti kaivoi hän kukkaroansa. Mitä

sormiin osui, heitti hän kerjäläiselle, joka kumarsi ja läksi tiehensä.

Niin piiritti totuus rehellisen pormestarin eikä luettelut hän enää siitä päivin sukujohtojaan. Jumalan ja ihmisten edessä vaelsi hän nyt suomalaisena. Kartanot Kultapohjassa kunnioittavat hänen muistoansa.

Pesuvaimon tarina.

„Kotoisin Turusta? — ja nyt asutte Wiipurissa ja palvelette pesijänä?“

„Niin, herraseni, tapahtuuhan semmoista. Tulin sieltä assessori R:n perheessä Lappeenrantaan. Sitä ennen oltiin Heinolassa ja sitten Imatralla“.

„Kuljittepa melkein kuin „Halikon kautta Ruotsiin“, vaikka vasten aurinkoa, lännestä itään“.

„Sinne köyhä missä leipä, vaikka on leipää ystävyyskin. Assessori kulki huviretkillä ja sukulaisissaan, niinkuin rikkaat kulkevat. Rouva vaati minut tytärtensä seuraneitseeksi. Kun vanhempani myöntivät, ei ollut minussakaan vastusta. Lupasihan rouva viedä minut yhtä hyvänä kotiin kuin oli ottanutkin. Ja sen hän olisikin tehnyt. Erinomaisen hyviä ihmisiä koko perhe, eikä mitään puutetta. Rouva suojeli minua kuin nuorinta sisartansa. Ei minua silmän alta etäälle laskettu. Olinhan silloin vielä niin nuori ja kokematon: vasta yhdenkolmatta. Nykyiseen aikaan ihmiset tosin kypsyvät ajemminkin“.

„Keksinnöt ovat edistyneet“, myönsin minä.

„Kymmenessä minuutissa valmistetaan nykyaikana elävästä vasikasta kymmentä lajia liharuokaa. Mutta sellainen pikakypsyminen on mahdollinen ainoastaan liike-elämän polttopisteissä“.

„Niinkö tosiaankin!“ kummasteli pesijä. Hän jatkoi: „Sitä paitse siihen aikaan nuoret miehet eivät voineet jättää sanomatta minua kauniiksi. Vaikka Jumalan lahjahan kauneuskin on. — Mutta ajatelkaa, että siitä on nyt jo yhtä vaille kolmekymmentä vuotta. — Suuri eroitus on minun nykyiseni ja silloiseni välillä. Kauneuteni onkin nyt palannut kotiinsa“.

Toden kertojan täytyy kuitenkin sanoa, että vaimon kasvojen piirteet, tummassa hivuskehässä, osoittivat vieläkin kauneuden jälkiä: syyskauneuden, jossa kevään ja kesän vaiheet kuvastuvat: tyytyväisen onni ja kärsineen alakuloisuus.

„Te varmaankin jouduitte niihin aikoihin nykyisen miehenne kanssa naimisiin?“ kysäisin minä.

„Niin; enkä sitä suinkaan kadu“, vakuutti vaimo. „Jospa vaan nykyiset ihmiset osaisivat naida yhtä onnellisesti! Me emme vaatineet toisiltamme niin paljon kuin kumpikin itseltään. Nykyiset puoliset vaativat toisiltaan kaikkia eivätkä mitään itseltään“.

„Etteköhän sentään laske liikoja?“ arvelin minä. „Epäilemättä tapahtui poikkeuksia teidänkin nuoruudessanne“.

„Niin; tosiaankin eli Turussa siihen aikaan puusepän sälli, joka ei vertaisiinsa vilahtanut. Hyvin kumma mies. Pää pystössä, keppi keikassa teiskaili hän pyhäpäivät hienoimman väen hienässä ja lemahteli hyvänhajuisilta voiteilta. Niin asteli hänen edellään kerran kaupungin puutarhassa Ruotsinmaan konsulin tytär. — Arvaattehan miten korkea-arvoinen herra on Ruotsinmaan konsuli Turussa. — „Ah, miten onnellinen“, huokaili puusepän sälli, „miten onnellinen olisin tuon hienohelman saatuani!“ Hän ei aavistanut kuitenkaan konsulin tyttären sitä kuulleen. Mutta hienohelma kuuli, kääntyikin sällin puoleen ja kutsui hänet kotiinsa. Nyt aavisti mies jo onnensa auringon koittavan. Hän haasteli parastaan, kiemaili ja hiemaili, ollakseen oikein makea lemmitylleen. Ja niin tulivat Ruotsinmaan konsulin palatsille. Loistavat peilisalit aukenivat heille. Mutta puusepän sälli tunsu taivaansa auenneen ja ylienkeliksi muuttui hänen silmissään konsulin tytär. Hän menetti malttinsa. Keskellä peilisalialan kesi hän avosylin hienohelman edessä polvilleen. „Minä olen teidän, iankaikkisesti teidän!“ huudahti hän. Mutta ylhäinen neiti neuvoi häntä malttiin, olihan heidän muka likemmin tutustuminen toisiinsa. Puuseppä tyytyi ja odotti aikaansa. Hän vietiin hienosti asuttuun kammariin ja hänen sydämensä tykytti kahta nopeammin. Sitten nosti

neiti viinipullon pöytään ja käski palvelijaneitsyensä kaatamaan siitä koruttomaan arkipikariin ja tarjoamaan vieraalle. Sen tehtyä otti neiti isänsä kaapista oikein korean juhlapikarin, jonka pohjalle salassa tilkautti jotakin ja sitten täytti samalla viinillä kuin palvelijakin. Omalla kädellään tarjosi hän sen onnesta ihastuneelle puusepälle. Sitteen kysyi, kumpi paremmalta maistui. Ja vaikka koreasta pikarista maistui jotakin katkeraa, myönsi mies kummankin maistuneen yhtä hyvältä: täytettiinhän molemmat samasta pullosta.

„Nyt olet, mies, kokenut“, huomautti hieno neiti, „että yksinkertainen kuori voipi tallentaa yhtä maukkaan sisällyksen kuin koristeltukin, usein puhtaammankin. Sinä olet pettynyt; sillä koreaan juhlapikariin oli sekoitettu myrkkyä“.

Kauhistui ja hämmästyi nyt nuori puuseppä. Ja kummasti tunsikin hän aivojansa painostavan. Äsken auenneesta taivaasta aavisti hän nyt vaipuvansa iankaikkiseen syvyyteen. Ja kuoleman enkelinä seisoi hänen edessään hieno neiti. „Armoa, armollinen armo!“ huusi hän kauhusta kähisevin äänin. Mutta hän ei ehtinyt kauan huoata ennenkuin oli vaipunut raskaaseen uneen.

Eihän se mitään väkevästä myrkkyä sentään ollutkaan, oli vaan univiinaa. Konsulin palvelijat korjasivat sitten miehen, ja seuraavana aamuna

ilöys hän itsensä jostakin, jossa oli hyvin paljon pahnoja.

Se seikka häntä kovin pahasti suututti ja hävetti. Olihan syytäkin.

Olisi luullut hänen sitten noista viinilaseista viisastuneen ja lähteneen kosimaan tuota palvelijaneitsyttä, mutta harva täällä tuhmuuksistaan viisastuu. Hän rakasti edelleenkin jotakin ihmeen hienoa ja tahtoi sellaista voittoa millä hinnalla tahansa. Hän ei voinut paeta itseään ja omaa luonnettaan, arvaattehan, ja sentähden piti käydä niinkuin sittemuin kävi“.

„Hän varmaankin löysi omansa?“ keskeytin minä.

„Ainahan mies löytää naisia, kun ei heiltä muuta vaadi kuin hienoja helmoja“, tokaisi kertojani. „Ei kauan aikaa kulunut ennenkuin puuseppä meni naimisiin. Hänen vaimonsa oli rikkaasti kasvatettu köyhyys, joka osasi soittaa laveria ja lavertaa kuutta, seitsemää kieltä — kaikkia yhtä hyvästi — mutta ei kutoa sukkaa, eikä ommella paitoja, ei laittaa ruokaa eikä pestä astioita. Kuka oppinut nainen niitä osaisi? Mutta vaimon soittaessa laveria, höyläsi puuseppä hopeita ja veisti leipää, jota perheen palvelushenget valmistivat.

Kului vuosi, syntyi lapsi; kului toinen, syntyi taasen ja niin edelleen kolmaskin. Palvelusväkeä

lisättiin, mutta leipä väheni ja vei laverinkin — kielet vaikenivat. Lapsen itku vaan kuului eikä äiti vielä lakannut laulamasta. Eräänä aamuna itki hänkin. „Mieheni, mieheni! Missä on mieheni!“ uikutti vaimo. Mutta sinä aamuna oli lähtenyt Turun rannasta länteen laiva — siinä katosi mies.

Ihmisten armoilla on sittemmin elänyt vaimo lapsineen.“

Minä tunnustan, ett'en kyennyt sanallakaan puoltamaan puuseppä parkaa, jota sopii sanoa yhtä hyvin kelvottomaksi kuin onnettomaksi. Koe-tin sentähden kääntää kertomusta toiselle uralle.

„Mutta teidän oman elämänne kertomus keskeytyi“, huomautin minä.

„Niin, siinä ei olekaan mitään merkillistä, sillä minä en ole tarvinnut olla onnettomassa naimisessa. Mieheni ei etsinyt hametta, vaan naista, enkä minäkään rakastanut hänessä muuta kuin miestä.

Niinkuin kuulitte, jouduin minä assessorin perheen seurassa Lappeenrantaan. — Sinne oli silloin Turusta pitempi matka kuin nyt rautateisin. Siellä olin minä ihmeissä, kun nuoret herrat seisahtelivat katujen kolkkiin ja vähän väliä huoahtelivat: „Ah, miten kaunis! Hän varmaan ei ole tästä kaupungista, mistähän lieneekin“. Ja sitten nuo vallattomat kysymään mistä minä olin.

„Sieltä mistä tällainen tyttö on poissa“, vastasin minä. Toisinaan en ollut kuulevinani heitä.

Menin sitten eräänä aamuna Lappeenrannan torille ruokaostoksille, niin lyöttäysi seurahani partava mies, joka sanoi olevansa viipurilaisen kauppaneuvos T:n liikkeessä apulaisena. Hän sanoi kyllä tietävänsä parhaat ostopaikat ja lupasi minua neuvoa torikaupoissa. Ja sen hän osasikin tehdä, enkä minä arvannut häntä vähääkään varoa, niin vakaiselta ja luotettavalta hän näytti. Sittemmin seurasi hän minua useammankin kerran torille, ett'en voinut olla lopulta mieltymättä hänen miehevään käytökseensä, vaikk'en tietysti rakastamista ajatellutkaan, kun pidin häntä naineena miehenä.

Mutta eräänä iltana sain tuolta partasuulta kirjeen, jossa hän — arvatkaa sitä — kosi minua vaimoksensa ja vaati pikaista vastausta. Minä ensiksi hämmästyin, se on tietty. Mutta sitten se ilta muuttui minulle aamuksi ja yö levottomaksi rukouspäiväksi, joka selitti elämäni arvoituksen. Hämärä mieltymykseni kirkastui rakkaudeksi. Nyt käsitin, mitä rouva niin monesti oli sanonut, että rakkauden valossa tulevaisuuden mustat pimennot ja pilvet punastuvat toivon sinisellä taivaalla. En tuntenut silloin mitään onnellisempaa kuin nojata luotettavaan mieheen. — Myöhemmin tunnusti

mieheni, että hänestäkin tuntui yhtä onnelliselta olla naisensa tukena.

Aamulla ilmoitin päätökseni rouvalle ja pyysin häntä puolestani kirjoittamaan tuolle partasuulle vastausta, kun osasin itse huononlaisesti kirjoittaa. Mutta hän moitti minua uskottomaksi itselleen ja vanhemmilleni. Hän oli luvannut ja tahtoi minut viedä sellaisena takaisin kuin oli tuonutkin. Minä vakuutin, ett'en enää ollut sellainen kuin kotoa lähtiessä, koska olin jo rakastunut enkä sentähden enää kelvannut emäntäni sanaa toteuttamaan. Siitä kiivastui hän uhemmin ja sanoi sopimattomaksi, että minunlaiseni tyttö menee suomalaiselle miehelle.

Silloin tunsin minä tulisen piston, joka ei suinkaan ollut rakkautta. Olinhan minäkin suomalainen, vaikka osasinkin ruotsia, ja olivathan vanhempani rehellisiä, vaikka köyhiä suomalaisia. Minäkö olisin tarvinnut hävetä ottaa suomalaista miestä? En käsittänyt miten olisi mahdollista kenenkään tytön sitä hävetä. — Siitä alkaen en voinut emäntääni kunnioittaa niinkuin ennen.

Minä koetin tulla omin neuvoin toimeen: hankin paperia, jolle muodostin muutamia harakanvarpaita kosijalleni vastineeksi. „Minä suostun tulemaan sinulle elämän kumppaliksi niinkuin olet pyytänyt“, kirjoitin minä yksinkertaisesti, „jos sinulla on rehellinen aikomus. Mutta laita niin,

että olet vapaa kaikista esteistä, sillä minä olen kokematon, viaton tyttö“.

Enempätä ei tarvittu. Pian sovittiin asioista suutasuin. Kolmen viikon kuluttua oli toimitettu vanhempieni suostumus ja muuttokirjani Turusta Wiipuriin.

Sillä välin soittelivat kielikellot: mikä ei olisi suonut minua hänelle, mikä taas ei häntä minulle. Sentähden kerrottiin meistä ilkeintä ja kummallisinta. Jumala nähköön! onhan kateus rakkauden vihollinen ja siitä kaikki tuo vaino, joka on niin tavallista.

Kauan suljin minä uskottomana korvani. Mutta arvatkaa, mitä lopulla kuulin! „Hän on kreikkalainen, hän on venäjänuskoinen, sinä olet onnetoin!“ huusi assessorin rouva.

Kauheata! Minä olinkin silloin onneton — vaikk’ei semmoisista nykyiset tytöt välitä. — Minä itkin yksinäisyydessäni ja rukoilin pelastusta. Sitteen juoksin pastorin puheille pappilaan. Hän sanoi perin viisaaksi mieheksi. Hän lohdutti minua. Hän nojasi oikean kyynärpääänsä pöytään ja käden poskeansa vasten ja oli ensin hetkisen ääneti; sitten näytti puhuvan kuin itsekseen. Minä kuuntelin tarkkuudella jok’ainoan sanan.

„Tosin voivat eri uskokuntien kirkolliset kaavat ihmisten omiatuntoja kahlita, siellä enemmän, täällä vähemmän“, sanoi hän. „Nämä kaavat ovat

kirkollisia astioita, joissa hengellisen elämän aarteita tallennetaan“, sanoi hän. „Mutta ihmiskunnan viinamäen työstä kasvaa vuosisatoina hengellisen aartehiston rikkaus monipuolisemmaksi, joten kaavat tuntuvat ahtailta ja ihmishenki vaike-roipi orjuuttaan“, sanoi hän. „Silloin on aika kaavoja laventaa taikka uudistaa. Mutta“ — tässä kääntyi hän terävällä katseella minuun — „sitäkin ennen voipi jo moni henki, ulkomenoihin kompastumatta, kohota niitä ylemmäksi. Sillä onhan Jumala kuitenkin kaikkien uskokuntien Jumala, joka ei katso uskontojen enemmän kuin ihmistenkään ulkomuotoa, vaan kuulee kaikkia, kun vaan Häntä hengessä ja totuudessa lähestytään“, sanoi pastori.

Tuntui kuin olisin niellyt hänen sanansa, vaikka en niistä juuri ymmärtänyt kuin viimeisen lauseen, joka minua tosin vähän lohdutti. Mutta tiellä johtui mieleeni, että sulhoni kuitenkin oli kieleltään suomalainen, että hän oli Suomessa syntynyt ja kasvanut. Olkoon kreikanuskoinen, ajattelin minä, kunhan vaan on suomalainen. Onhan meillä sitten maailmassa jotakin yhteistä. Kuitenkin olin vielä tulisissani, kun kauppaneuvos T. tuli tiellä vastaani ja onnitteli minua kihlaumiseni johdosta.

„Enpä iloitse koko onnesta“, sanoa tokaisin minä tuhma. „Miksi petti hän minut eikä il-

moittanut, että onkin kreikanuskoinen — en suinkaan olisi suostunut!“

„No, no! maltahan mielesi!“ neuvoi kauppaneuvos: „tuleva miehesi ei olekaan kreikan-, vaan lutherinuskoinen — ainoastaan minä olen kreikanuskoinen“.

Minä häpesin ja ihastuin; luulenpa, että punastuinkin. Mutta raskas kivi putosi silloin sydämeiltäni enkä sen jälkeen enää uskonut mokomia juoruja.

Mutta, niinkuin jo sanoin, ei ole minun elämässäni mitään merkillistä. Kauppaneuvos tarjosi meille sitten hyvántahtoisesti omat vaununsa, joissa tultiin Wiipuriin, että petäjänummi jytisi. Porttien pielissä ja katujen varsilla katselivat ihmiset silloin ihmeissään meitä. „Minä tunnen olevani rikas“, sanoi ylkäni. „Niin minäkin“, sanoin minä. Ja olihan meillä silloin muitakin varoja kuin rakkautta. Terveysten lisäksi oli miehelläni hyvänlainen palkka, jota kauppaneuvos heti vihkimisen jälkeen lisäsi. — Häät pidettiin kohta Wiipuriin tultua. Minunkin käteni sekä osasivat että halusivat työtä tehdä. Kun Jumala siunasi meille varoja yli jokapäiväisen tarpeen, yhdistyttiin osakkaiksi kauppaneuvoksen liikkeesen. Mieheni oli teoissaan luotettava ja rehellinen, niinkuin oikea suomalainen. Sentähden kauppaneuvos piti hänestä niin paljon. Kaikki menes-

tyi paremmin kuin sopi odottaa. Niin lisääntyi perhekin — meillä on nyt seitsemän lasta, arvatakse!

Ihmiset sanovat miestäni tuliseksi ja äksyksi — voipi niin toisinaan olla. Mutta minä olen koettanut sammuttaa tuimuutta rakkaudella — onhan se kumppalin velvollisuus — ja olenkin aina onnistunut, sillä mieheni osaa ajatella: hän malttaa mielensä.

„Miten vaihtui sitten tuo onnellinen asemanne nykyiseen?“ kysyin minä.

„Kuulisitteko sitäkin?“ jatkoi vaimo. „Tiedän nuoria, kokemattomia ihmisiä, jotka ainoastaan pakosta kuuntelevat vakavia asioita. Sitten tietäkää, ettei onni aina pakene ihmistä samalla kertaa kuin menestys. Särkyy reki, kuolee hevonen, mutta ei riku toivo. Niin kävi meillekin. Ajat huonontuivat ja puuliikekin huonontui — niinkuin se on monesti sen jälkeenkin huonontunut — ja lopulta pysähtyi kokonaan. Toinen kauppahuone toisensa jälkeen luovutti omaisuutensa velkojille. Kauan kyllä kesti kauppaneuvos ja paljon työtä levitti hänen liikkeensä maahan, mutta loppuun piti hänenkin ehtiä ja tuhannet ihmiset jäivät työttömiksi. — Sääli niin hyvää isäntää! — Siinä hukkui miehenikin varat ja loppui hänen palveluksensa. Köyhä oli hän nyt omaa kauppaansa aloittamaan ja liian vanha kelvataksen

uusille isännille, varsinkin huonona aikana. Mutta me olimme kumpikin tottuneet työhön. Ja tekevällä on aina työtä.

Raskahin koettelemus oli jo kauan aikaa perhettämme painanut: vanhin tyttäreemme — hän on nyt jo yhdenkolmatta — sallittiin raajarikoksi. Hän on vieläkin kuin lapsi eikä voi liikkua liikkuttamatta. Lääkäri on hänet jo aikoja sitten hyljännyt. Kun oltiin hyvissä varoissa, oli helpompi kärsiä, mutta sittemmin — minä tunnustan, että aloin väsyä. Onneksi osasi mieheni nytkin ajatella ja hän lohdutti minua: „Eihän ole perhe-elämä ainoastaan lasten, vaan vanhempienkin kasvatusta varten“, sanoi hän. „Luultavasti sentähden annetaan useinkin vanhemmille lapsi vaan vähäksi aikaa ja sitten otetaan pois“, sanoi hän. „Ja varmaankaan ei muuten niin usein onnellisen syntymisen iloa seuraisi vaivaloisen elämän murheet“, sanoi hän. „Mutta kaikella elämällähän on tarkoitus, lyhyelläkin. Me tarvitsemme puhdistusta; paljon on meissä vielä vikoja ja likoja. Mutta maailma on suuri kylpylaitos, jossa lopullista puhtautta ja terveyttä varten on monenlaisia kylpyjä: kuumia, haaleita ja kylmiä; höyrykylpyjä ja ruiskukylpyjä“, lisäsi hän. „Toisinaan antaa ylilääkäri katkeria kylpyryppyjä“, sanoi hän. „Kaikki tapahtuu niinkuin tarvitaan, kun vaan emme tahallamme pala tahi vilustu. Ja onhan

meillä virvoittavaakin: kuusi tervettä lasta, joista toivomme ihmisiä. Ja toivommehan lopulta muuttakin“, lisäsi mieheni ja tarttui käteeni.

Minulle lisääntyi voimia ja minä tunsin uudelleen olevani tuettu enkä ole sittemmin enää valittanut. Mieheni pilkkoo puita ja minä niinkuin tiedätte, olen pesijänä — liikeneehän tässä maailmassa pesemistä. Mutta minä uskon, että onni pysyy meillä niinkauan kuin rakkaus ja toivo. — Kunhan vaan Jumala siunaisi lapsia!“ lisäsi pesuvaimo, ja siihen hänen tarinansa loppui.

Neitiserkku.

„Yksi haastaa ystävälle, ystävä koko kylälle“. Niin tuli ilmi tämäkin juttu, jonka ensin vaan uskottu jutteli uskotulleen.

Kahden kävelivät serkukset kaupungin katua, rouvaserkku ja neitiserkku. He juttelivat:

— Minä olen niin ihmeesti mieltynyt majisteriin ja majisterikin on mieltynyt minuun. Et usko kuinka minun on hyvä ollakseni, kun joskus jäällä yhdessä luistellaan ja muistellaan. —

— Sinä lasket runoksi, serkkuseni! huudahti rouvaserkku.

— Niin, sitä syntyy itsestään. Tiedäthän näytelmistä ja romaaneista, kuinka lemmen liekki päästää runonsiteet valloilleen, ja silloin ollaan kaikki runoilijoita kiireestä kantapäähän asti. — Sinä katsot minua niin pitkällä silmillä. Olenkin tietysti nyt hyvin kummallinen. Mutta majisterikin on kummallinen siellä jäällä. Tiedäthän, että hän on feennomaani niinkuin sinä ja minäkin. Sentähden hän melkein aina puhuu suomea niinkuin sinä ja minäkin nyt. Mutta sen sijaan kuin me sitä

haastelemme enimmiten vaan näin kahden kesken ja suomalaisissa seuroissa, niin hän laskettelee suomea vaikka millaisessa seurassa. Et usko, mutta minun on silloin vähän vaikea olla. Minä sitten jäljestäpäin häpeän, että niin on, mutta niin se on. Siellä luistaa presidentin tytär, laamannin tytär ja pormestarin tytär. Heille juttelee pelkkää ruotsia hovioikeuden herrat, kanslian herrat ja konttoriherrat. Pitäisikö minun sitten olla poikkeus? Olenko minä sitten huonompi? — Vaikka niinhän majisteri sanookin, ett'ei senvuoksi tarvitse huonompi olla, että puhelee suomea, mutta — — — sano sinä, serkku, kun jo olet naimisissa, minkätähden minä olen semmoinen hupsu?

— Sentähden, ett'et ole vielä naimisissa. Kun tulet majisterin rouvaksi, niin osaat paremmin näkyä mitä olet. Me naiset useammiten palvelemme niin paljon kuorta niinkauan kuin sydän löytää pään.

— Elä haasta, serkku, noin! Onhan monta herra päätä, jotka ovat olevinaan kiivaita fenno-maaneja ja kuitenkin kainostelevat käyttää suomea. He sanovat, että suomalaisuus on vaan ylevä, kaunis aate, joka — — —

— Jumala varjelkoon sinun sydäntäsi mokomista päistä, jotka eivät ikinä pääse aatteesta työhön! Ehkäpä heissä sitten rakkauskin on vaan kaunis aate, joka ei koskaan töissä ilmesty. Rakastu sitten sellaisiin!

— Mutta sitäpä en tee. Ja sentähden olenkin majisteriin hyvin mieltynyt. Hänellä sitä paitse on erinomaisen hyvä sydän. Et usko, kuinka hyvä sydän! Pappa sanoo, että hänellä on koko terävä pääkin. Ja mitäs tuolla päättömällä miehellä juuri tekisikään. Eikö niin, serkku?

— No, no, serkkuseni; mutta onko majisteri sitten nyt jo omasi?

— Enhän sitä sanokaan. Mutta voinhan jutella serkulleni mitä sattuu. Ethän pane pahaksi; sinä niin hyvin ymmärrät minua. Sitä paitse asuahan majisteri juuri meillä ja mamma pitää hänestä niin paljon, vaikk'ei mamma olekaan fenno-
maani niinkuin pappa ja minä

— Niin, sinä pidät hänestä kaikkein enin. Sitä parempi, serkkuseni. Sovitte hyvin te kaksi liinaharjaa yhteen.

Sinä pilkkaat minua, serkku. Luuletko, ett'en voi olla hänestä haastelematta? Näytänpä sen.

Ja sitten he astelivat vähän matkaa ääneti.

— Te rouvat, kun olette naimisissa, ymmärrätte aina niin väärin nuoria tyttöjä, aloitti uudelleen neitiserkku. Te arvaatte aina asiat ennen aikojaan.

— No, no, serkkuseni; minä lupaan ett'en arvaa mitään. Päinvastoin vakuutan, että sinä olet majisterille ainoastaan hyvä ystävä, joka hänen kanssaan kiistelet, oikeinpa vihastutkin toisinaan.

— Sitä juuri teenkin. Mutta tiedäpä, että koko ruotsalaisen rouvaskoulun tytöt ovat häneen enemmän mieltyneet kuin minä. Luulenkin, että he ovat kaikki aika fennomaaneja.

— Ethän nyt luule liikoja, serkkuseni?

— Enhän mitä. Kuulehan, kun juttelen! Muistathan kuinka heikkoa syksyllä oli jää Salakka-lahdessa?

— Muistanpa niin sanotuksi.

— Mutta majisteri ei peljännyt enkä minäkään sitten peljännyt. Mentiin jälle. Majisteri sitoi sekä riisui aina minulle luistimet. — Näin kahden voin sanoa, että jalkani oli silloin aina vähän juonikas. — Ja kuulehan, serkkuseni! Hän sanoi, että minulla on hyvin kaunis jalka!

— No, no, serkku!

— Oikein totta! Sitten hän luisteli ja minä luistelin ja sitten minä lankesin. — Taikka oikeastaan en minä olisi langennut, mutta kun se nyt niin sattui.

— Kelpasihän sinun langeta; kun majisteri oli nostamassa.

— Kylläpä hän sitten olisi ollut aika puhevonen, joll'ei olisi tullut nostamaan!

— Niin, niin, no sitähan tarkoitinkin. Mutta ei-hän sillä todisteta, että rouvaskoulun tytöt ovat fennomaaneja?

— Maltahan! Siihen tullaan. — Oli viime

syksy. Jää oli tarpeeksi kiiltävä, mutta ei tarpeeksi vahva. Mutta tytöt tahtoivat olla aika urhollisia, niinkuin usein tapahtuu, ja riensivät miehissä iltahämärällä luistamaan. Tuota pikaa kiertyi heitä koko legiona majisterin ympärille — niinkuin tiedät, antaa majisteri tunteja rouvaskoulussa — ja kaikilla oli millä mitäkin sanomista, että minun oikein pisti vihaksi — vaikka kyllä minäkin häntä likenin. Mutta olihan se eri asia. Kuitenkin oli jää niin heikko kuin kaksiöinen jää oli. Se ritisi, se ratisi ja — petti! Mutta tiedätkö, kuka silloin upposi? Ei kukaan muu kuin juuri majisteri ja minä. Enhän voinut jättää häntä siihen yksin, vaikka kyllä muut pakenivat. Minä tartuin häneen kiinni ja niin yhdessä mentiin. Et usko, kuinka se tuntui kummalliselta.

— Ja sinä kuitenkin vielä olet tässä?

— Emmehän tietysti sentään hukkuneet niin matalaan lahteen, vaikka sitä on tosin koettu kai-vaakin. Noustiin ylös kuin uitetut hanhenpojat; — taikka oikeastaan majisteri nosti minut sekä itsensä. Sinä et usko, kuinka minua hävetti. Mutta majisteri käänsi asian leikiksi, otti minun käteni kainaloonsa ja niin yhdessä mentiin. Onneksi oli iltahämärä. En ole koskaan niin sydämestäni toivonut pimeyttä kuin silloin. Ja kuitenkin oli se ilta minulle niin rakas, mutta, mutta — — minä en voi sitä sanoa.

— Sinä et sitten kerro serkulllesikaan? Minä en siis ansaitse luottamustasi?

— Anteeksi, serkku! Sinuunko en luottaisi? Niiu, minä kerron. — Ennenkuin päästiin kotiin, tarttui hän noin hellästi käteeni ja sitten hän sanoi ja minä vastasin ja sitten — — — minä en voi sitä sanoa. Mutta tiedäthän itse, serkkuseni, kun olet jo naimisissa. Mamma ja pappa sen jo tietävät. Enkä minä sen jälkeen enää olekaan hävennyt käyttää suomea vaikka millaisessa seurassa.

— Onnea, rakas serkkuseni! Onnea! Sinusta tulee viisas vaimo. Joka ei pääse naimisissa järkeensä, se ei pääse koskaan.

Ja sillä tavalla se jutelma päättyi.

Täysvillainen.

Tässä tulee astua nuoren parikunnan pyhään keskuuteen.

— Vaimoni! — aloitti mies. — Tämä elämä ei käy päinsä. Tässä pitää tapahtuman muutos: joko sinä täysvillaiseksi taikka minä tuollaiseksi puolivillaiseksi.

— Niin, tosiaankin, mieheni! Minä oikein ihastun. Heitä tuo kokovillaisuus, joka tekee niin suuren poikkeuksen siitä, mihin on totuttu, ja palaja olevaisiin oloihin.

— Vaimoni! Sinä olet kovin entiseen menevä, oikea entismielinen. Tahtoisitko, että minäkin edistyisin taaksepäin? Mutta sitä en tee. Tiedäthän ett'en suosi mitään puolitaikka osavillaisuutta. Jotakin, mutta kokonansa.

— Tiedän, mieheni, sen tiedän. Mutta luulin jo luopuvasi tuosta Jägerin villaopista, kun sentähden olet kahdesti kärsinyt keuhkokuumeesta ja kolmas kerta kuuluu aina olevan kovin vaarallinen — enkä tosiaankaan soisi sinun kuolevan. Mutta sinä, niin ethän sinä siitä huoli — — —

— Etpä nytkään, vaimoseni, noin itkisi, jos olisit täysvillainen.

— Kenties en sitten itkisi haudallasikaan?

— Et. Tyynesti vaan surisit ja etsisit elä-mältä lohdutusta.

— Tuo on kauheata!

— Eipä, vaan tosikristillistä.

— Tahdotko sitten tosiaan jättää — — —

— En, kultaseni, enhän jätä, vaan elän si-nulle sekä itselleni mieliksi hirveän kauan. — Sen-tähden juuri tahdonkin pysyä täysvillaisena.

— Mutta tuo keuhkokuume?

— Niin, se on ollut ja mennyt eikä toivoak-seni palaja. Se on kuritusta kokemattomalle elä-män koulussa. Mutta sitä kautta pääsee ajatte-leva viisaaksi.

— No, mutta, hyvä mieheni, kuinka viisas nyt luulet olevasi, kun et vieläkään osaa hyljätä tuota villaviisautta?

— Se ei kuitenkaan ole mitään villiviisautta ja sentähden en sitä hylkää. Istuhan tähän, niin selitän. — Tiedäthän, että on etelässä talvikin lämpimämpi kuin meillä?

— Niin sanotaan.

— Eikä täysvillainen tarvitse lämpimällä y-lystakkia, vielä vähemmän turkkia?

— Ei suinkaan.

— Toista on 30°—50° pakkasessa — silloin

ei enää tarvitse olla Jägeriläinen, mutta kyllä täysvillainen. Tästä lähin pidän siis pakkasella täysvillaista ylystakkia ja pysyn erilläni keuhko-kuumeesta. Tämä on edistystä. Olen oppinut, ett'ei saa nielaista mitään oppia sinänsä. Aatteiden ja todellisuuden pitää muodostaman ja edistämän toisiansa niinkuin olisivat keskenänsä avioliitossa. — Mutta joko mestari on tuonut uuden glykseni kotiin?

— Ei, tietääkseni. Vaan asetuhan, niin näen oikein millaiseksi olet entisestä muuttunut. Kas niin, seisohan siinä! Suvaitse nyt sydämen vähän tutkia päätänsä!

Tässä tapahtui pieni ylitarkastus.

— Ennen löysempi takki ja valkoinen sulhaisrinta, aivan kuin muillakin; nyt vyöltä pinnistetty ja umpirintainen kuin sotamies — kiiltäviä nappia vaan puuttuu — juuri kuin oikea asevelvollinen. Muuten tunnustankin, että sotamiehen puku minua miellyttää.

— Oikein, vaimoni. Ajattelekin minua vaan sotamieheksi, joka taistelee vasten kaikkea puolimielistä ja mielipuolista, puolivillaista ja osavillaista; vasten kaikkea, mikä ei uskalla olla mitään kokonansa, mutta on kaikkea noin nimeksi, noin osapuille.

Tällä kohtaa kauniimman puolen nenä hie-
man nyrpistyi.

— Sellaista et minusta voi sanoa, epäsi hän, sillä onhan esim. sydämeni sinun omasi aivan kokonaan eikä vaan osaksi.

— Se voipi olla totta, vaimoseni, mutta kuitenkin et tunnusta minulle oikeutta pysyä täysvillaisena: siitä syystä vaan vastustat, että tuo suuri joukko ajattelee toisin — on sekin syy! Ja kuitenkin, etkö ole huomannut minussa muutosta parempaan päin? Minusta on tuntunut kuin jaksaisin entistä paremmin.

— Sitä en voi kieltää. Sinä tosiaankin olet päässyt entistä paremmalle tuulelle. Mutta voisihan — — —

— Ei, ei! Älä ensinkään etsi muita syitä! Tunnusta vaan, että pahahenki, jolle ihmiset niin usein vikojansa syytävät, on minusta paennut koko joukon vähemmäksi. Ja lähestypä tukkaani! Jos Jäger puhuu totta, pitäisi sen lemuta hyvin tuoksukselta kuin kesän lemmikit, joita suven henget hallitsevat. Tuntuuko siltä?

— Tosiaankin, mieheni. Ihme kummall' ajaa!

— Sitä vaikuttaa, kun emme antau kaikkien elementtien valtaan, vaan omistamme parahinta ja olemme sitä.

Silloin astuikin ompelumestari sisään ja emäntähenkeä vetivät askareet kyökkiin.

— Tässä, hyvä herra, ylyksenne! kumarsi mestari.

— Mutta täysvillainen?

— Minkä mahdollista, hyvä herra. Mutta — —

— Eikö kokonaan? Se ei kelpaa. Viekää takaisin. Repikää auki. Olen täysvillainen.

— Mutta kohtuutta, hyvä kerra, kohtuutta ja tasapuolisuutta!

— Näette, että olen tasainen, mutta vaadin täysvillaista.

— Mutta oikeus, hyvä herra, myöntäkää mikä on oikeus! Nappien kohdat, välikaulus, väli-
vuori — — —

— Ja koko ylys — pitää oleman täysvillai-
nen. Sillä hyvä.

— Tämä on jyrkkä ja ankara muutos. Olen
kyllä vapamielinen, mutta pyydän oikeutta.

— Niinpä myöntäkää se minullekin. Mikä
on hyvä, se on oikein. Täysvillainen on hyvä,
sentähden on oikein, että sitä vaadin. Myönty-
kää, kun olette vapamielinen!

— Oikeutta yleiselle tavalle, minä tarkoitan.

— Tavat ovat kuin kukin tahtoo. Minun ta-
pani on täysvillainen.

— Mutta, hyvä herra, punnitkaa se työ ja
vaiva, joka — — —

— Siinäkö kipein kohta? Mutta velvollisuus
ei pakene työtä.

— Ajatelkaa, hyvä herra: Nappien kohdat,
välikaulus, välivuori —

— ja koko ylys täysvillainen. Niin tilasin ja niin lupasitte — teidän on siis velvollisuus ja sillä hyvä.

— Täytyypä minunlaiseni miehen olla kaiken karvainen. Minä siis suostun. Kuitenkin myöntäkää, hyvä herra, että olen vapamielinen!

— Kuten suvaitsette: oikea lipilaari, ystäväiseni.

— Ja siihen mestari tyytyi. Hän läksi.

— Mutta vaimoni! Mikä sinun on? —

Hän tulla tuuletti kyökistä kuin tuisku. On luultavaa, että hän itki.

— Mieheni! Auta minua! Minä en kestä tätä kiusausta. Minä tulen kipeäksi.

— Elähän toki, vaimoseni!

— Oikein totta! Minä en kelpaa sinulle emännäksi. Tiedäthän — siellä kyökissä — ne piiat — koko soppa — — —

— Piiat ja koko soppa? Maltahan mielesi, kultaseni, eläkä tuskittle. Istu tuohon noin ja juttele tyynesti!

— Minä en voi, mieheni, tiedäthän, ett'en voi! Se kyökki, ne piiat ja — — —

— ja koko soppa.

— Niin kyllä — — ja sitten. — Mutta rakas mieheni, osta minulle piano, pianiino taikka flyygeli ja käske minun soittamaan, vaikka päivittäin — teepä tosiaankin se!

— Sukkela keksintö, vaimoseni. Sinä soit-
taisit sitten piiat hyviksi ja ruoat kypsiksi — eikö
niin, pieni vastarannan kiiski?

— Sinä olet ilkeä! Sinä pilkkaat minua,
kokematonta vaimorukkaa.

— Enhän, kultaseni. Vaan ole nyt tyyni ja
sano mikä sinun oikein on?

— Näethän millainen on esiliinani — siinä
nyt on päivälliseksi keitetty rusinasoppa — — —

— Rusinasoppa! — Voi sinä lammesta nos-
tettu sorsantytär! — eikö muuta?

— Niin no? — se kaatui!

— Siinäkö kaikki?

— Niin no!

— Onhan sinussa, vaimoseni, kylliksi rusinaa
sekä saoksi että liemeksi.

— Mutta ethän, hyvä mieheni, ensinkään vi-
hastu?

— Olenhan täysvillainen.

— Niin — tosiaan —

— Mutta suvaitsepa, niin pääkin vuorostaan
vilkaisee millainen sydän oikeastaan on. Nyt le-
vostu ja asetu, kultaomena! Kas niin!

— Mutta älä suinkaan pilkkaa!

Sitten tapahtui silmästä silmään pieni läpi-
katsaus.

— Aivan entisellään, vaimoseni — sekaele-
menttien vallassa. Milloin äkäpussi pakkanen,

milloin aika tuisku, milloin taas keväinen sadepilvi — kaikki sentähden, ett'et ole täysvillainen. Maltahan. Jo vilahtaa pilvestä päivä! Jo hymyilee — mutta se ei ole pitkällinen sentähden, ett'et ole täysvillainen.

— Olenpa täysvillainen!

— No miten?

— Ajatuksissani olen jo täysvillainen.

— Oikeinko totta, vaimoseni?

— Oikein totta!

— Ethän vaan vasten tahtoasi —?

— Ole huoletti, mieheni! Tahdon tulla niinkuin sinä — suven ja talven tappelusta tahdon päästä täyteen kesään.

— Vaimoseni, kultaseni! Lähennä pian suukkosii! Sitten tapahtui jotain semmoista.

— Ja tuossa tuopi mestarikin ylykseni.

— Tässä, hyvä herra, sellainen kuin käskitte! kumarsi mestari.

— Aivanko täysvillainen?

— Joka ainoa rihma, vakuutti mestari.

— Nyt, vaimoni!

— Niin nyt, mestari, on minun vuoroni! Vanhat mitat, -- muistattehan ne? — uusi puku, mutta täysvillainen.

— Täy — täysvillainenko, hyvä rouva?!

— Niinkuin sanottu: täysvillainen! vakuutti koko parikunta yhdestä suusta.

— Mitähän tästä oikein tulee, jos kaikki muuttuvat täysvillalaisiksi, arveli ihmeissään mestari. Tavat muuttuvat, maailma muuttuu — ja, minä seuraan mukana!

Mestari teki notkean kumarruksen ja läksi.

Mutta sittemmin ei ilmestynyt mitään rajupäitä: Nuoren perheen taivaalle asettui tasainen suvi-ilma, jossa luonto hedelmällisenä rehoitti.

Apulainen.

I. Pappila vanhallaan.

Te ihmettelette, että tässä pitejässä on niin hyvä lukuhalu, niin paljon sanomalehtiä ja lainakirjasto, niin paljon kouluja ja hyvä maanviljelys; mutta kaiken siemen kylvettiin oikeastaan pappilassa. Minä en koskaan unhotakaan sitä ihanaa kevätaikaa enkä sitä nuorta henkeä, jonka aika pitejällemme lahjoitti. Henki seurasi miestä ja miehen hengestä syttyi koko pitejä.

Vanhan kirkkoherran minä muistelen nähneeni vaan talviasussaan. Kylän raittia ajeli hän usein kirkkaina talvi-iltoina edestakaisin. Jokainen tunsikin hänen kulkustensa koleaan äänen, vaikk'ei olisikaan nähnyt supiturkkia ja kuutinnahkaista lakkia, jonka lipun alta lasisilmät kuutamossa kimmeltelivät. Yhtä pystönä kuin reenperällä herra, istui ajolaudallaan kutsari. Ääneti istuivat molemmat. Turhaan vaivasi moni päättään, arvataksseen, mitä he ajattelivat.

Kenties johtivat talvi-illan tähdet ajajien mieleen jotakin kaukaista, iankaikkista. Taikka a-

jatteli vanha kirkkoherra noita tähtiä, jotka hänen henkensä silmiin kimmeltelivät uuden ajan taivaalta, noita heräävän kansanhengen ilmiöitä. Olihan hänen ainoa poikansa nuori ylioppilas, joka kotiin palatessaan aina toi pääkaupungista milloin minkin uuden kirjatuotteen. Olivathan jo Kalevalan ja Kantelettaren kauneudet ilmestyneet maailman ihmetellä. Ja vast'ikään oli historiankin alalla julaistu suomeksi ensimmäinen suurenlaisempi teos, Nuijasota.

Vaikk'ei kirkkoherra ollut mikään uutishankkeiden ystävä, tuntui hänestä tuollaisten kansanhenkisten teosten ilmestyminen niin perin kotoiselta, että hän niitä piteli niinkuin vanhoja sukulaisiaan, jotka kauan unhotettuina kuitenkin viimein ovat palanneet omaistensa iloksi kotiin. Eikä ollut kokonaan jäänyt syrjäinen pappilakaan vapaaksi ajan hengen liikkeistä. Olihan A. J. Arvidssonin salaman iskuja seurannut J. V. Snellmanin ukkosenjyrinä, joka syvimpäänkin uneen kylvi levottomuutta. Sellaista tuskin jäi kirkkoherrakaan tuntematta, vaikka hänen henkensä oli liian vanha kylliksi elpymään. Vast'ikään oli hän Nuijasotaa lukiessaan ihastunut sanaan „pilkoittaa“, joka hänestä tuntui ihmeen osaavasti vastaavan tarkoitustaan. „Tosiaankin“, arveli hän, „uusi päivä pilkoittaa Suomen kansalle!“

Ehkäpä mieltäyikin kirkkoherra näihin kirja-

teoksiin rakkaudesta entisyyteen. Niin suuri entisyyden ystävä hän oli, ett'ei edes suvainnut seurakuntansa rakentavan uutta pappilaa, vaikka vanha uhkasi asukkaita kuin lyyhistynyt rita: Hän vaan pelkäsi, ett'ei uusi rakennus tuntuisi niin asutulta ja kotoiselta kuin vanha. Luultavasti samoista syistä piti hän niin vanhuuden kiiltävää papintakkiakin, että sen läikkeessä sanotaan naisväen joskus salavihkaa itseään peilaelleen. Ei siis ollut kumma, ett'ei hän hyväillyt noita uudenaikaisia sanomalehtiä, jotka muka neuvoivat kansan turhia viisastelemaan. Piispan käskystä toimitettiin sentään seurakuntaan kiertokouluja, joita kirkkoherrakin piti tarpeellisina, „kun niissä opetettiin sisälukua ja katekismusta“. Kummeksia ei myöskään tarvitse, että kirkkoherra oli luonnonvoimien tapaisesti itsepintainen. Semmoiseksi muodostuu helposti ihminen ja virkamies, joka elinikänsä asustaa „kukkona linnassa:“ viisaana tuhmien keskellä. Mitä vähätietoisempi kansa, sitä kaikkivaltiaampi virkamies, poikkeuksia lukematta. Eikä sellainen vika — jos sitä viaksi suvaitaan sanoa — aina väisty oikeaoppisen kirkon paimentakaan. Niinpä esitteli kirkkoherra aina asiat kirkonkouksiin edeltäpääätettyinä ja vaati niihin seurakunnalta ainoastaan ehdotonta suostumusta, jonka hän melkein aina voittikin. Onneksi olivatkin nämä päätökset useammiten viisaita ja hyvin har-

kittuja. Pappilan lähimmät alamaiset tuskin milloinkaan tohtivat isäntäänsä vastustaa. Kerran osuivat pappilan karjapiika ja nuori torppari sanasotasille ja tuon metelin sattui kirkkoherra kuulemaan. Silloin päätti hän tehdä sotivaiset onnellisiksi. Hän arveli, että heidän olisi kauniimpi rakastaa toisiaan kuin vihata. Hän kutsui nuoret luoksensa ja esitteli heille asian. He ensin hämmästyivät, sitten vähän vastustelivat, mutta lopulta suostuivat. Näyttihän muu mahdottomalta. Ensin heidät kuulutettiin ja sitten piti kirkkoherra omilla varoillaan heille häät. Eikä kukaan voine heitä sanoa onnettomiksi, vaikka he aina vieläkin joskus ovat sanasotasilla, mutta lopuksi seuraa aina sulo sovinto.

Kuitenkin oli koko pappilan perhe oikeata kansanväkeä. Kirkkoherran rouva oli pitejän emäntien parhain ystävä ja neuvonantaja, varsinkin sairauksissa, vieläpä taloudenkin askareissa. Mutta kyllä osasivat emännätkin pitää kyökin kautta mielessään rouvan. Sinne singahteli milloin pyöreä voipytty, milloin neliskolkkainen kehäjuusto tahi kolmikas lampaanjalka, — ei pakosta, vaan rakkaudesta. Eikä pitejäläisen tarvinnut pappilasta asialta palata tyhjin suin. Sieltä tarjottiin milloin isännille ryyppy, milloin emännille kahvikuppi ja lapsille voileipä. Sentähden sieltä jokainen mesimielin palasi kuin lämpimän lieden luota.

Ja kuitenkin sanotaan kirkkoherralle nousseen tavallista runsaammin varoja.

Hänen tyttärensä, kaksi vaaleanveristä, pitkänsolakkaa neittä, olivat pappilan kukoistus ja pitejän ilo. Usein vierailivat he pitejällä ja paljo hyvää kuulivat ja oppivat heiltä talollisten tyttäret, joita he kohtelivat kuin sisariaan. Vanhin, noin kahdenkolmatta vuotias neiti Heleena, näytti useammiten mieltivältä ja alakuloiselta. Joskus sanottiin hänen, vasten isänsä tahtoa, seurustelleen pietistien kokouksissa ja palanneen sieltä entistäkin synkempänä. Usein kävi hän lohduttelemassa sairaita ja oli aina sieltä palatessaan tyytyväisempi. Nuorin sisar, yhdeksäntoistavuotias Eliina oli isosilmäinen ja korkorintainen neiti, enimmiten tyynesti iloinen kuin päivänpaiste. Hänen alati askaroivaa henkeänsä seurasi harvoin ikävyys. Molemmat sisaret olivat laululahjaisia, vaikka heitä kuultiin ainoastaan iltahetkin kotoisalla, kun kirkkoherra väsyneenä oli palannut ilta-ajoltaan. Kalottipäin istui silloin laiha herra nojatuolissaan vastapäätä paiskeata ja hyvänvointista emäntäänsä. Ainoastaan koulun lupa-aikoina tavattiin tässä seurassa nuori kiharatukkainen ylioppilas. Laulujen lomat täytettiin silloin kaikenlaisilla keskusteluilla suuren maailman asioista.

Niin elettiin tavallisesti vanhassa pappilassa. Ei pidetty siellä kemuja, joihin ei pitejän ete-

vimpien talollistenkin perheitä ollut kutsuttu. Viimemainitut vaan harvoin kutsua tottelivat, milloin tottelivatkin, palasivat he nuristen ja valittaen olleensa „härkinä vieraassa karjassa“, sillä vierashan oli silloin virkaväen kieli.

Mutta yhä enemmän ja enemmän väsyi vanhojen päivien mies. Yhä harvemmin kuuli kirkonkylä enää kevätalven iltoina tuttujen kulkusten koleaa ääntä. Lopulta vaikenivat ne kokonaan. Kirkkoherra oli vaipunut vuoteen omaksi.

Kauan olikin jo huhu tietänyt, että konsistorista lähetetään kirkkoherralle apulainen. Ensin odotti sitä uteliaisuus, sen avuksi tuli sitten tosi tarve. Oikein kiihkeäksi haluksi paisui odotus lopulta. Mielissä kuvaeltiin sitä ilon sunnuntaita, jolloin nuori pappi, — sillä nuoreksi tulokas ajateltiin, — julistaisi elämän sanaa temppelin pyhältä tilalta. Nuorelta odotetaan aina jotakin uutta. Onhan siihen oikeus niinkauan kuin kaivataan edistymistä. Sentähden sanoo Almqvist aivan mielevästi, että „vanhat katsovat nuoriin kuin pappeihinsa“. Odoteltiin uutta ja tuon uuden kuvaili kukin oman luonteensa ja sisällyksensä vaatimusten mukaan.

Tuota uutta odoteltiin vanhassa pappilassakin. Kaipion syitä kyti sielläkin vanhoissa sekä nuorissa.

II. Uusi päivä.

Omituisilta, paljoa pyhemmiltä kuin kaupungissa, tuntuvat pyhäpäivät maalla. Ihmisten ulkoasukin eroaa silloin niin paljo arkipäiväisestä. Omituisella tavallaan vaikuttavat jo pyhän aatto-iltana kyläkunnan tupruavat kylpysaunat, joista nuorta ja vanhaa, eri sukupuolia sekaisin, puhtaina pujahtelee ulos ikäänkuin uudestaan valmistuneina uuden elämän päivälle. Siivous ja puhtaus asettuu sitten illan tyynessä perheitten keskeen ja valkopalttinoissaan istahtaa iltaruoaalleen vähäsanaisena väki. Tyyneys liikkeissä ja levontunnekasvoilla kuvastuu kaikkialla. Kun sitten aallehtii iltakellon juhlava ääni yli kylän vainioiden, kaikuna palaten metsänrinteeltä, on kuin lähettäisi Luoja kysymyksiä kellon kielin ja luotujen rinnasta vastaukset lennättäisi kaiku. Tuntuipa minusta lapsena kuin olis pyhäpäivien ilmassa väreh-tinyt jotakin pyhempää kuin arkeina.

Sellainen pyhyyksiin ylentävä päivä oli sekin keväinen sunnuntai, jona kansa oli tulvinaan kokoontunut kirkkoon uutta apulaista kuulemaan. „Hän on tullut“, kuiskittiin jo kirkonmäellä. „Kuu-luu olevan nuori, naimaton mies“, tiesi joku. „On siinä jonkun tyttären osa“, vakuutti muuan emän-täihminen. „Tuskin hän rupeaa useamman kuin yhden omaksi“, ivasi eräs laiha suutari. „Eikä tarvinnekaan lähteä mertä etemmäksi kalaan“,

huomautti samaan seuraan osunut pappilan torppari, sama mies jonka kirkkoherra kerran oli oppettanut rakastumaan viholliseensa.

Mutta silloin kutsuivat kellot temppeliin. Sinne sijoittui ulkona seisoksinut kansa, minkä mahtui.

Kirkonmenon alku oli pian loppunut ja saarnavirttä veisattiin. Sen loputtua vallitsi syvä hiljaisuus kirkossa. Pian yleni saarnastuoliin nuori, keskipituinen, vaalakka mies. Niin nöyrästi juhmallinen, niin luontevasti nöyrä, niin teeskentelemättä vakainen, niin vakavasti lempeä, nuorukainen, jonka sydän on rakkaudesta läikehtivä malja ja joka hengessään tahtoisı voimakkaalla syleylyllä nostaa jok'ainoan sanankuulijansa täydellisten onnellisuuteen, mutta joka kuitenkin kaikessa innossaan syvästi tuntee oman vajavuutensa, tuntee, että kaiken hyvän voiman lähde on ainoastaan yksi. Mutta hän rakastaa ja rakkaus on täydellisyyden side. Hän uskoo Jumalaan ihmiskunnassa ja luottaa ihmiskuntaan Jumalassa, sentähden hän siirtää vuoria, hän valloittaa maailman. Hän lausui sanan ja outoja väreitä vierehti läpi kuulijain, kuten aina, milloin ihmisten tunteet ovat herkästi vireillä.

Ja hänen saarnansa sisällyş?

Ei hän ruoskinut helvetillä eikä kaupinnut joka lauseessaan taivasta. Totuus ja rakkaus tekivät hänen saarnansa ydinsäikeen. Päivä on tul-

lut, alkoi saarnan ensimmäinen osa. Eläkäätkä rakkaudessa! alkoi sen toinen osa. Vaeltakaat rehellisesti! olivat päätössanat.

Näistä seitsemästä sanasta kasvoi saarna, jolla apulainen ensikerran avasi sydämensä seurakunnan edessä.

Kaikkien mielet näyttivät pysyneen vireillä. Lieneekö itketty, — ei ainakaan kuultu tyrskettä. Ainakin lähti seurakunta kirkosta entistä vakaisempana, useiden kasvoista loisti jotakin jaloa, joko tyytymystä taikka toivoa. Minäkin muistan kuinka tunsin sisälläni lujempaa tahtoa sekä voimaa parempaan. „Siinä miehessä on, Jumalan kiitos! kuulemista“, lausuivat vanhukset. „Ja hänen kasvonsa loistivat kuin taivaallinen aurinko!“ liioittelivat jotkut naiset. Pitejän raatarimestari-kin, joka oli vakava pietisti, arveli, että nuoresta apulaisesta voipi toivoa sangen paljon hyvää. Mutta kaikista enin olivat ihastuksissaan nuoret. Nuori pappi puhui sydämestänsä ja hänen sanansa löysivät parhaimman vastineen nuorten sydämissä.

Mutta hänen nimensä? Ja minkä miehen poika? kyseltiin nyt kirkosta palatessa.

„Kuuluu olevan nimeltään Siipinen“, tiettiin joukossa.

„Ainoastaan talollisen poika Hämeestä“.

„Sellaisia miehiä voisi tehdä pojistamme koulu“.

„Hän tuntui rakastavan meitä kaikkia“, lisäsi muuan keskenkasvuinen poika.

„Niinkuin sininen taivas, niinkuin aurinko säteilee jokaiselle“, jatkoi hänen sisarensa.

Niin kulki kautta pitejän, kieleltä kielelle nyt pastori Siipisen nimi ja maine.

Vanhaan pappilaan palasi hän kirkosta. Koheteliaasti oli hänet otettu eilenkin taloon tullessa vastaan, mutta nyt pideltiin häntä kokonaan sydämellisesti. — Olihan pappilasta jokainen jalkeille kykenevä ollut kirkossa. Ainoastaan vanha sisäpiika jäi hoitelemaan sairasta kirkkoherraa. — Rouva kiitti nuorta pastoria saarnasta, toivottaen hänelle onnellista jatkoa ja siihen yhtyivät hänen tyttärensäkin. Neiti Heleenakin näytti nyt erinomaisen tyyneltä ja rauhalliselta. Hän ei tiennyt miten parhain olisi osoittanut mielihyväänsä. Hän istahti ja soitti hartaan kappaleen pianolla. Sill'aikaa hyöri ja pyöri neiti Eliina äitinsä ja piikojen apuna, puuhaten kirkkopäivällistä pöydälle. Hänen toimelliset askeleensa näyttivät entistäkin keveämmiltä ja hänen silmänsä tavallistakin kirkkaammilta. Mikähän ihme hänessä mahtoi palaa?

Pian oli päivällinen pöydässä. Pian istuttiin ruoalle. Pian kodistui apulainen ystävällisen perheen keskuuteen. Päivällisen jälkeen sai hän kuulla sisarusten laulua. Hän ei ollut itse lau-

laja, mutta hän tunsu laulun voiman. Nyt ihas-
tutti häntä kuulla sekä katsoa. Hänen mieleensä
lensi uusia ajatuksia.

Mitähän noista lapsista vielä tulee, ajatteli
itseksään kirkkoherran vanha rouva.

III. Perustuksia lasketaan.

Vanhat kuuset, korkeat koivut ja haavat ko-
hosivat kankaalla vanhan pappilan puutarhassa.
Haaraili siellä myöskin usea rivi marjapensaita
sekä yleni joukko omena- ja kirsikkapuita, seurus-
tellen pensailevien sireenien keralla. Puutarhasta
alempana aukeni pappilan vihanta viljapelto, jonka
alla harmaa joki kiiruhti yhtymistänsä läheiseen
valtavirtaan. Kautta kankaan yläosan, kivenhei-
tolla pappilasta, kulki pohjasta etelään maantie
ohi kanttorin puustellin ja pappilan torppien, sivu
vanhan puukirkon ja kirkkomaan alas kirkonky-
lään. Kaikkjalla aukeni laaja vainio, jota seka-
puinen metsä etäisyydessä kehysti; ainoastaan
lännessä oli härkinmännikkö lähempänä pappilaa.

Pappilan pihalla yleni paitse suurempaa pää-
rakennusta toinen pienempikin. Se sisälsi useita
väensuojia sekä toisessa päässään virkahuoneen ja
kaksi kammaria, joissa nuori apulainen asusteli.

Mutta tällä kertaa istui hän puutarhan keväi-
sessä luonnossa. Kuusien ja lehtipuiden vaihteella

siellä sijaitsi pöytä lavitsojen välissä. Pöydän ääressä tutkaili siellä nuori pappi tulevan saarnansa aineksia.

Hän oli päättänyt puhua kauneudesta ja vapaudesta, — harvinainen saarnan aine siihen aikaan. Hänellä oli kaksi johtolausetta, joiden pätevyyttä hän nyt punnitsi.

„Etsikäätkä ennen kaikkea sisällistä hengenkauneutta, joka teissä kukkii rakkauden töiden kautta ja hedelmöittää niiden seurauksissa!“

Täytyneehän tämän pitää ryhtinsä. Rakkaus on kauneuden henki ja kauneus rakkauden ruumis, toista ei ilman toista. Mutta sisällinen on ulkonaisen perustus ja perustus on ensin lasketava.

Kauniisti hymyilee kukka, kauniisti tuikkaa tähti, kauniisti livertää lintu, kauneutta säteilee koko luotu maailma sentähden, että siitä huokuu, hengittää, hehkuu Jumalan rakkaus. Eivätkö samat iankaikkisen säteet voisi ilmestyä tuhatkauneuksina ihmishengessä, tuossa luodun maailman kuvastimessa? Niin, miksi eivät voisi, kun kuvastin vaan on valmis hiottavaksi ja puhdistettavaksi.

Mutta toinen osa:

„Etsikäätkä sisällistä vapautta totuuden palveluksessa, niin vapauden ulkonaiset esteet raukeavat kuin poltetut nuorat!“ jatkoi apulainen. „Jospa koko kansani tätä tottelis! Vapaus on tarpeelli-

nen määrä raitista ilmaa. Raitis ilma lisää voimia ja eloisuutta. Mutta totuus on raitista ilmaa hengenmaailmassa. Joka vaeltaa totuudessa, sitä ei kahlehti kuolemakaan ja elämä on hänelle voitoretki kuolemattomuuteen. Sisällinen vapaus kirstaa ulkonaisetkin kahleet. Totuuden tullessa palaa vääryyden ansat“.

Tällaisissa aatosten pinteissä haaveksi nuori pappi puutarhassa kun yht'äkkiä alkoi läheisellä oksalla livertää peippo ja samaan aikaan kohosi vainiolta taivaan kupua kohden leivo. Sinne kallistui nyt nuoren miehen korva ja hänen henkensä taivaalla leijui outoja aavistuksia, semmoisia kuin ainoastaan kevät herättää nuoren keväisessä hengessä.

Hiirenkorvalle oli jo puhjennut puissa ja penssaissa lehti, ja helakan viheriänä nousi ruohon-tutkain nurmesta. Niin tuntui kuin olisi tohissut luonnon kohoelevassa rinnassa elämän voima. Kevät huokui kuin onnestaan uneksinut, heräämään herttova impi, jonka silmiä aamunsäteet aukovat kiiruhtaen nukkunutta pukeumaan morsiameksi.

„Oi tätä temppeeliä, jossa iankaikkisesti uutena sointuu iankaikkisen sana!“ lausahti haltioissaan innostunut pappi. „Mitä on saarnani sen rinnalla mitä opetetaan luonnon suuressa temppeelissä, jonka jumalallisia aarteita ihmiskunnan suurin mestarikin on meille tulkinnut! Mutta ihmis-

ten sydämet ovat suljetut. Sentähden onkin asiansi avata sokeain silmiä ja kuurojen korvia näkemään ja kuulemaan Jumalan ihmeitä luonnossa, ihmiselämässä ja taiteessa. Taiteessa! Sanoinko taiteessa? Kuinka moni tunnustaa sitä? Ja kuitenkin, kuinka yleviä hetkiä olen nauttinut taiteen temppelissä. Mutta onhan ihmisiä, jotka eivät voi eroittaa jalokiveä hiekanjyvien seasta. Toiset tuomitsevat viinit yleensä sentähden, että niihin joskus on sekoitettu sopimattomia aineksia. Sitten olisi koko kirkkokin hyljättävä sentähden että sen oppiin aikoinaan oli ja vieläkin on sekoitettu ääretön joukko väärennyksiä. Ei! Minä kieltäisin sisällykseni totuuden, jos en tunnustaisi, että Jumalan kasvot loistavat ja Hänen kielensä puhuu rehellisille sydämille yhtä usein taiteen ja luonnon temppelissä kuin rukoushuoneessakin“.

Silloin kajahti vainiolta kyntömiehen laulu:

»Toivon riemu ja autuuden aika

Suruani harvoin lievittää».

Sydämellinen, vaikka ontuva ja särkynyt, oli laulajan sävel. Se oli kuitenkin kylliksi herättämään pasturin huomiota.

„Ei ainoastaan luonto herää, ei ainoastaan linnut laula, — kansakin huutaa kaipauksella toivonhetkeänsä. Kuuluu kuin olisi se jo huutanut äänensä sorroksiin. Mutta sen hetki on tullut. Suomen kevätpäivä jo sarastaa. Kansa on Juma-

lan lauma, jota ei saa sulkea ahtaihin aitauksiin, vaan pitää se paimennettaman raikkahille lähteille, laajemmille laitumille. — Jouduta askeleltasi, kevät!“

Ikäänkuin kutsuttuina saapuivat nyt pappilan neidet puutarhaan, vanhin kantaen kahvia, nuorin kahvileipää.

„Toivotin juuri joutumaan kevättä; tekö sen tuotte?“ kysyi apulainen leikillään, tasaten silmäyksensä kummallekin tulijalle.

„Teidän seurassanne tuli meille lintuineen kevät, kukkineen kesä“, ennätti sanoinaan nuorempi neiti, Eliina.

„Ei tee yksi lintu kesää eikä poista yksi vilukukka talvea. Vaan teidän laulunne kanssa liitossa voisi kenties vaikuttaa jotain minunkin sanani. — Ehkä suvaitsette istua saman pöydän ympärille!“

Neidet istuivat.

„Te sitten kukkuisitte kevätkäkenä meidän livertäessä lintuina“, pilpatti Eliina.

„Luulenpa, että liittyisi myöskin laulumme moni kylän varpunen ja vainion västäräkki“, arveli Heleena.

„Ei olisi kuitenkaan oikein hyväksyä lauluseuraamme kaarneita ja vareksia“, varoitti Eliina leikillisesti.

„Ne voisivat kuunnella syrjässä ja kasvattaa

korviaan; tarvitsemmehan kuulijoitakin“, neuvoi apulainen.

Uudelleen lennätti tuuli vainiolta kyntömiehen säveliä:

„Rintani on kuin järven jää,

Kukapa sen viimeinkin lämmittää?“

„Kuuletteko miten karahtelee kevättä kaipaavan kansan rinnassa kirsi! Sulina lainehtii jo järvemme, mutta monen rikkaan sydämen syvyyttä peittää routainen jää; niin ei siellä kuvastu ehjänä isänmaamme rannat kukkineen, taivas tähti-neen“, huomautti apulainen.

„Oi, Heleena! Miten voisimme sulattaa ja lämmittää tätä kansaa? emmehan ole mitään koettaneetkaan!“ huudahti Eliina.

„Minä tunnen tässä kansassa suliaakin syvyyksiä“, todisti Heleena vakavasti.

„Sinä tarkoitat noita synkkämielisiä lahko-laisia, jotka näkevät ainoastaan ylös ja alas, mutta eivät ympärillensä. Oi, pastori! Minusta he muistuttavat sellaista salomaan yksinäistä järveä kuin Runeberg kuvaa löytäneensä Saarijärven metsässä: Taivas yllä, taivas alla, mutta rannan jylhät hongat ja kuuset peittävät kaiken muun näköalan.

„Kuitenkin sellaisessa järvessä kuvastuu aina taivas ja asuu aina rauha“, muistutti Heleena.

„Vaikka jylhäkin“, lisäsi apulainen.

„Mutta minä rakastan sellaisia järviä, joiden

ympärillä vaihtelee puistot, kylät, viljavainiot ja kaupungit“, jatkoi Eliina. „Taikka oikeastaan minä rakastan virtaa, joka yhä vilisee eteenpäin, näkee, kuulee ja oppii yhä uutta; kuljettaa laivoja, pyörittää tehtaita ja ainoastaan suvannoissa pysähtyy, kooten uusia kuvia taivaasta ja maasta — viettää niin lepopäivää tahi rukoushetkeä — riittääkseen sitä voimallisemmin mertä kohti“.

„Minua miellyttää, neiti Eliina, teidän kuvaksenne“, säesti pappi. „Tosiaankin ihmishengen elämänilmiöt usein muistuttavat niistä seuduista, joissa asustellaan. Niinpä herää jylhän luonnon keskessä asuvassa kansassa synkkä ja jylhä uskonnollisuus sekä päinvastoin kansassa, joka elää valoisemmissa keskuksissa. Jumala näyttää yleensä suvaitsevan, oikeinpa suosivan erilaisia muotoja, kunhan vaan on rehellinen ja vilpitön sisällys“.

„Miten sitte selitätte sisareni ja minun hengenilmiöt, — niin eriluonteiset ja kuitenkin saman luonnon lapset?“ huomautti Heleena.

„Usein kohoo vakava kuusi tai petäjä iloisen lehtimetsän keskessä. Vaikka Etelä-Suomen vainion kasvatti, olette te hengittäneet salomaan jylhän syvää ilmaa noissa seuroissa, joissa kuulutte käyvän. Sitävastaan on neiti Eliina luullakseni kasvanut vapaampana syrjävaikutuksista, ainoastaan kodin ja luonnon helmassa — siinä kenties syy erilaisuuteenne“.

„Eipä niinkään! Vaan olen minäkin kansan keskessä elänyt“, intti Eliina. „Mutta minä olen sellainen paha lapsi, joka ei voi elää niinkuin Heleena. Ja kuitenkin mahtaa Jumala sitä vaatia. Oi, pastori! sanokaa, vaatiiko Jumala ihmistä luonnottomaksi? Enkö saisi katsella elämää ja luotua maailmaa ympärilläni? Pitääkö kulkea yönä päivällä, varjona valon keskellä, syksynä keväällä, — sitä en voi! Mutta eihän piile taivaskaan aina pilvessä eikä ole kevättaivas syystaivas. — Selittäkää, pastori!“

Neiti Heleena näytti tulevan sisarensa puheesta levottomaksi, ja hänen vakavissa silmissään ilmestyi jotakin haaveellista.

„Minua ihastuttaa teidän innostukseenne, neiti Eliina!“ jatkoi apulainen. „Te vastaatte kysymyksiinne oikein. Jumala tahtoo toteuttaa itseään ihmisessä niinkuin hän toteuttaa luonnossa heräävän kevään, kukkivan kesän ja hedelmöitsevän syksyn. Meillä vaan on vapaus kieltää tahi suostua siinä missä luonnon täytyy. Kaikki tapahtuu luonnollisesti, vaikka ihmeelle näyttää se, mitä ei ole ehditty käsittämään. Mutta se mikä on luonnollista yhdessä, ei ole kaikissa luonnollista. Metsälammen äänetön tyyneys ei aina ole luonnollista vainion halki vilisevässä virrassa. Samoin mestarille on luonnollista mikä oppilaalle näyttää ihmeeltä. Sentähden ei sovi tuomita samalla mi-

talla kaikkia. Fredrik Cygnæus sanoo, että kau-
neus ilmestyy tuhansissa muodoissa, — vieläkin
useammassa tuhansissa muodoissa puhkeaa elämään
iankaikkinen totuus. Kaikelle totuudenelämälle
yhteinen on ainoastaan rakkaus, jota ilmaisee it-
sensä uhraava työ elämän velvollisuuksien täytttä-
misessä. Ainoastaan se sitoo erimuotoiset käsit-
teet saman pään alamaisuuteen.“

„Minä sulan teidän sanoistanne!“ huudahti Eliina.

„Te haastatte ajateltavia asioita“, myönsi He-
leena miettiväisesti.

„Mutta me naiset voimme niin vähän todis-
taa työllä rakkauttamme“, valitti Eliina.

„Jokaisella on tilaisuus perheessään ja kan-
sassaan palvella lähimmäistänsä“, väitti apulainen.

„Tuolta vainiolta kuului äsken kansan kutsuva
ääni. Kansan henki hartoo lämmintä ja valoa.
Niin monta ihanaa hetkeä luovat pappilan neidet
säveleillään kotinsa suloksi, — miksi eivät koko
pitejän suloksi?“

„Emmehän toki lähtene pitejälle laulelemaan?“
kysyi pilallisesti Eliina.

„Ei juuri niin. Mutta pitejän nuoriso kokoon-
tuu säännöllisesti pyhien iltapuolina pappilaan, kun
on päästy kirkosta. Te viritätte heihin laulun
hengen, joka sitten kautta pitejän kylä kylältä elää
ja hehkuu, synnyttäen yhä uutta intoa, yhä uusia
yrityksiä.“

„Oivallista!“ riemuitsi Eliina palavin silmin. „Me perustamme pitejän nuorisosta lauluseuran. Ja kanttori saapi yhtyä leikkiin“.

„Niin, kanttori!“ lisäsi Heleena hieman punastuneena.

„Hän on nuori mies ja tekee sen luultavasti halulla“, jatkoi apulainen. „Ja te, neiti Heleena“, — neiti Heleena punehtui entistä enemmän —, „varmaan olette hyvä ja opastatte minut noihin hartausseuroihin?“

„Sen teen mielelläni“, suostui hämiltään selvinnyt neiti.

„Ettekö ottaisi silloin minuakin seuraanne?“ kysyi Eliina.

„Vaikka ainaiseksi“, myönsi apulainen. — „Haluaisin toimittaa kyläkuntiin pyhäkouluja ja niihin ehkä löytyisi parhain opettajia noista hartausseuroista. Niin avaisimme vähittäin alaa metsälammen rannalla uutisviljelykselle, samalla kun ammentaisimme „sulista syvyyksistä“ elinvoimia nuorison hengelle. Niin liittyisivät seurakunnan jäsenet toistensa elämäksi toisiinsa.“

Mutta pappilan rouva tuli kutsumaan tyttäriään sisälle. Heitä muka tarvittiin askareille. Apulainen jäi taas puutarhaan yksinään. Hän rupesi muistelemaan asioita, joista oli keskustellut. Hän muisti viime sanansa Eliinalle. „Sanoinko „ainaiseksi?“ Mitä hän mahtoikaan ajatella? Enkö-

hän ollut kovin varomaton? — teinpä sen melkein ajattelematta! Miksi pitikin luistaman tuon sanan huuliltani? Olisinko todellakin niin onnellinen, että voittaisin hänet elämäni kumppaliksi! Mutta sellaisia houreita herättää ainoastaan kevät. Hän sanoi „sulavansa“ minun sanoistani. Minähän sulan kuin vaha hänen henkensä liekissä! Hänen sanansa kaikuvat kuin soitelma korvissani. Pakene, luvaton soitelma! Ei! Kaiu, iäti kaiu! — Mutta onhan hän liaksi minun kaltaiseni, — hän ei sovi minulle. Paremmiin sopii papille yksivakainen Heleena. Häneen pitää minun tutustua“. Hän nojasi päänsä käsiänsä vastaan.

Taasen pilpatti oksalla peippo. Taasen liiverteli kevättaivaalla leivo. Ja lempeitä tuulelmia huokui vainion rinta.

Mutta sekäänisten kellojen kaikuessa humautti pappilan pihalle hääjoukko, vihittävä pari. Apulaista tarvittiin virkahuoneessa.

IV. Käydään tuumasta työhön.

Seuraavan sunnuntain iltapuoleksi oli kuulutuksella koottu suuri joukko pitejän nuorisoa pappilaan. Pyhäpuhtaissaan siellä liehui vilkkaita poikia ja ujoja tyttöjä sekaisin. Kaikki seisoivat nyt melkein ääneti, kainostellen, mikä apulaisen työsalissa, mikä eteisessä, osa odotteli ulkona.

Sisällä koeteltiin ääniä: kuka hyväksyttiin, kuka hyljättiin. Onnelliset ne, joille kunnian kukko lauloi koetushetkellä. Vieläkin vilkkuu muistisani heidän iloiset silmänsä. Minä olin silloin paimenpojan kokoinen, kun sykkivin sydämin odottelin tuota onnenkoittoa. Tuli sitten minunkin vuoroni. Siinä ensin kirisin ja pirisin, mutta kun se ei näyttänyt kanttoria tyydyttävän, niin lopulta kaikesta voimastani huutaa huikautin, että salin katto kimahti. Siitä purskahtivat toiset tarjokkaat nauramaan, mutta minä kuumenin korviani myöten. Seurauksena tuosta kuumasta koettelemuksesta oli, ett'ei minua kelpoitettu. Kanttori sanoi, ett'ei minulla ollut korvaa, vaikka niitä oli kaksikin. Pikemmin olisin sillä hetkellä uskonut, ett'ei minulla ollut silmiä, sillä niin pimeni keväinen maailma edessäni.

Kun sitten tuo pimeyden hetki pakeni, näin neiti Heleenan lohdutusenkelinä edessäni. Hän vakuutti, että minulle kyllä aikaa voittaen kehittyy korvaa, sen mukaan kuin miehistyn ja käyn muita kuuntelemassa.

Joll'en olisi kuullut mitä sanottiin, niin olisin todellakin uskonut, ett'ei minulla muka ollut korvaa. Tuollaiset selitykset minua tietysti kovin loukkasivat, jonka tähden vetäyin tyytymättömänä toisten taakse.

Sitten astui esille Käkelän Mäkelän Anni,

kaino, mustakulmainen ja punaposkinen tyttö. Juuri hänen tähtensä minä jo silloin kaikista enin taitamattomuuttani häpesin. Hän onkin nyt vaimoni enkä minä häntä sen vuoksi tarvitse kiittää, mutta toista oli kuulla hänen lauluansa kuin minun. Kun hän laulaa keahutti, niin hiipaisi silloin minunkin sydäntäni, — vaikka se olikin vaan koetuslaulua, — ja molemmat pappilan neidet häntä silittivät ja taputtelivat.

Sittenkun oli kaikkia koeteltu, piti apulainen puheen laulun tarpeellisuudesta ja hyödystä. Hän toivotti laulajille ahkeruutta ja sen palkaksi iloa. Hän ilmoitti pääkaupungista hankittavan uusia kauniita lauluja. Ja jokaisen mieli täyttyi toivolla ja innolla, — jokaisen, joka kelpasi laulamaan. Meitä korvattomia laulajia lohdutti hän sillä vakuutuksella, että Jumala oli meille varmaan antanut taikka antava jotakin muuta laululahjan asemesta, koska „lahjat ovat moninaiset“. Sellainen selitys meitä alkoikin tyydyttää, varsinkin kun huomasimme, ett'ei apulainenkaan ollut laulemies ja oli kuitenkin kelpo mies.

Lopuksi lauloivat kanttorin kanssa pappilan neidet vielä kauniin virren, — minustakin se kuului kauniilta, — sitten jätettiin siksi kertaa hyvästi. Joka sunnuntai-iltapuolina jatkettiin sittemmin pappilassa lauluharjoituksia.

Veljensä, ylioppilaan, kautta hankkivat pap-

pilan neidet pääkaupungista lauluihin sanoja sekä nuotteja. Niiden joukosta muistan minä erittäinkin Maamme-laulun sekä Savolaisen laulun. Olihan juuri samana vuonna ilmestynyt A. Oksasen Säkenet, joissa kansa tuns i oman henkensä liedestä lähteneitä kypeniä, jotka hehkuvina palasivat saman hengen sytykkeiksi ja herätteiksi. Minä muistan, miten sydämellisellä hartaudella nämä kansallisen hengen huomenlaulut silloin omistettiin. Häähuoneesensa heräävä morsian oli Suomi silloin.

Sittemmin kaikui kirkonmenoissa ylevästi sekaaninen laulu. Kujilta ja vainioilta hävisi vähitän siveiden laulujen tieltä rekivirsien renkutus. Ja kyläkunnissa yhtyivät usein nuoret keskenään lauluharjoituksiin, joita vanhempi väki mielihyvällään kuunteli.

Vielä samana sunnuntai-iltana, laulukoetuksien jälkeen, meni apulainen neitien ja kanttorin keralla tutustumaan kyläkunnan hartauskokoukseen. Kokous oli tällä kertaa pitejän raatarin luona ja väkeä oli siellä tuvan täydeltä. Pöydän päässä, kynttiläparin himmeässä valossa istui keskiikäinen mies Raamatun ja J. Wegeliuksen postillan ääressä ja piti puhetta. Arvokkaan näköinen oli tämä kunnioitettu pitejän mestari. Hiljainen, vakava hartaus vallitsi huoneessa. Aluksi joutui kokousväki hämilleen vierasten tulosta. Olihan

apulaisen tulo aivan odottamatonta, kun ei kirkkoherrakaan koskaan tällaisista kokouksista välittänyt. Kohteliaasti tarjosi kuitenkin isäntä tulijoille pöydän takana istuinta.

Paljon keskusteltiin sitten illan kuluessa uskonnollisista asioista. Lopuksi esitteli apulainen pyhäkoulun-hankeensa. Hän kysyi tahtoisiko raatari kristillisestä rakkaudesta ruveta kyläkunnassaan sellaisen koulun opettajaksi. Lapsien kanssa luettaisiin ja tutkisteltaisiin siellä pyhäpäivän teksti ja lopuksi toimitettaisiin lapsille muutakin miellyttävää ja hyödyllistä lukemista. Nöyrästi ja vajavuuttansa valittaen suostui raatari ehdotukseen, varsinkin kun apulainen lupasi auttaa asian alkuun ja käydä usein koulua katsomassa.

Hartauskokouksen alussa ja lopussa laulettiin joku virren värssy sekä pidettiin polvirukoukset.

Kokouksen jäsenet iloitsivat apulaisen läsnäolosta ja apulainenkin lähti kokouksesta tyytyväisenä: Hän oli siellä nähnyt koolla joukon vilpittömiä ihmisiä, jotka näyttivät ainakin suvaitsevan hänenkin harrastuksiansa.

Niin perusteli apulainen kautta pitejän pyhäkouluja, joihin hankittiin opettajat kyläkuntien etevimmistä lukumiehistä. Sellaisessa koulussa istuttiin tavallisesti joko pöydän ympärillä taikka seinä vasten lavitsoilla. Ihanana säilyy muistossani erään sunnuntain iltapuoli, jolloin nuori apulainen

astui ensikerran kouluumme. Hän näytti niin lempeältä ja rakastavalta. Hän selitti meille luetun sisällystä ja kyseli meiltä. Lopuksi piti hän rukouksen ja silloin kuulin ensikerran puhuteltavan Jumalaa isänmaan ja kansan puolesta. Tätä muistelllessani heltyy mieleni useasti vieläkin.

Sen jälkeen noudatti pyhäkoulun opettajamme-kin rukouksissaan nuoren pappimme esimerkkiä.

Apulaisen ehdotuksesta kokosimme sitten vapaaehtoisilla lahjoilla keskuudestamme rahoja, joilla meille tilattiin senaikuiset lastenlehdet, Lasten Suometar ja Varpunen. Niitä luettiin pyhäkoulussa lopputyöksi ja niiden kautta edistyi enin yleinen lukuhalu.

Näihin aikoihin alkoi usea pitejäläisemme tilata kotiinsakin sanomalehtiä.

Lauluharjoitukset pappilassa edistyivät niin, että Juhannuksena oli koko lauluseura ensikerran tilaisuudessa laulamaan kirkossa seurakunnan kuullen.

Samana päivänä päästettiin nuorisoa ensiker- taansa Herranehtoolliselle.

Juhlan aamuna kokoontuivat nuoret pyhäpuh- taissaan pappilaan. Siellä järjesteli heidät kant- tori ja nuori herra, — ylioppilas oli nyt kotona, — pitkäksi riviksi. Laulajat johtajineen asettui- vat etupäähän sekä apulainen niitten edelle. Tyyni juhlainen vakaisuus vallitsi tämän kukilla koriste- tun nuorukaissarjan kukkivilla kasvoilla. Kevättä

hengitti koko luonto, kevät hehkui ja säteili myöskin nuorten silmistä. Sireenien tuoksua lennätti puutarhasta tuuli; siihen yhtyivät laulajain juhlivat säveleet, samalla kun alkoi reipas astunta kirkkoa kohti. Outo tunne valtasi silloin kirkkovaen, joka yhtyi tuohon keväiseen seuraan. Kun laulajain sävelet vaikenivat, jatkoi niitä tornista kajahtelevat kellot. Niin saapui väkijono tempeliin.

Lehterille, vastapäätä alttaria, asettui laulukunta johtajineen.

Tuskinpa milloinkaan ennen seurakuntamme kirkko oli ollut niin kauniiksi kukilla ja lehväk-sillä koristeltu kuin sinä Jukannuksena. Koko Herran huoneessa lemahteli tuoreet tuoksuiset kasvit ja erittäin runsaasti seppelöity oli alttari kehineen.

Rippilapset tiesivät apulaisen erittäin hyväilevän kaunista luontoa. Olihan seurakunta hänen esityksestään tehnyt säännöksi, että jokaisen nuorukaisen ripille päästyään on istutettava kirkkopihalle joku lehti- tai havupuu. Sitten sai hän kuntalaiset päättämään, ett'ei enää hautausmaalle pystytetä lyhytikäisiä puuristejä, vaan, joll'ei kannata kustantaa kivi- tai metallipatsasta, istutetaan kaivatun hautakummulle joku kasvava puu. Tämän kautta aljettiin pitejällä yleisemmin hyväillä asuntojenkin ympärillä puistoja ja istutuksia.

Mutta kovin ihastunut ja innostunut oli seurakunta Juhannuksena palatessaan kirkosta. Ei ainoastaan sanan, vaan sävelenkin voima nostatti siellä nyt entistä enemmin henkeä, kohoitti mieltä pyhempiin ilmanaloihin. Entistä hartaammin harjoitettiin sittemmin laulua ja yhä suurempaa luottamusta voittivat apulaisen toimet ja harrastukset pitejäläisiltä. Kuitenkin kuului siellä täällä vanhempien kuntalaisten kesken nurinatakin apulaisen toimia ja harrastuksia vastaan. Puhumatta pitejän virkaväestä, joka ei voinut suvaita apulaista, kun hänen vaikutuksestaan oli pappilassa aljettu haastaa samaa kieltä kuin kansakin ja palvelusväki, eivät jaksaneet useat hartaat pietistitkään kaikissa apulaisen käytöstä hyväksyä. Näyttihän kuin olisi ruvennut maailmassa kristityllekin paistamaan päivä entistä iloisemmin. Ja kuitenkin elettiin murheen laaksossa! Tuota oli vanhemman väen vaikea käsittää. Tosin kävi apulainen myöskin tarvittaessa lohduttamassa sairaita ja murheelisia ja sanottiin, ett'ei kukaan sitä olisi toimittanut paremmin kuin hän. Mutta kuinka taisi hän kuitenkin toisinaan istua hääsalissa, kuulla viulun soivan ja nähdä nuorison tanssivan: taisi iloita iloisten kanssa, — sellainen kristillisyyys ei tuntunut mahtuvan vanhan väen uskonkaavoihin.

Niin kyllä nuristiin, mutta ei kukaan apulaista suusta suuhun parjannut. Tarvitaanhan paljon, —

ainakin tarvittiin niinä aikoina, — ennenkuin kansa pappiansa parjaa. Ja varsinkin on Etelä-Hämeen kansa tavallista taipuisampi ajanmukaisiin yrityksiin. Sitä paitse olihan apulainen elämässään moitteettomasti nuhteeton, vaikk’ei hän tosin pyytänyt näkyä pyhimyksenä ihmisten silmissä. Kaikki uutispuuhansa esitti hän kuntalaisilleen suopealla ihmisrakkaudella ja maltilla, jota kansan, jolla tavallisesti on sydän etupäässä, oli mahdoton vastustaa. Rakkaudensanan voimalla vaikutti hän senkin, että kussakin kylässä kinkerilukujen lopulla, entisen aprakan ajon sijaan, toimitettiin vapaehtoinen rahankeräys pitejän lainakirjaston hyväksi. Niin perusti hän täällä ensimmäisen lainakirjaston, — nyt on meillä sellaisia useammassa kyläkunnassa, sillä kirjallisuus on tullut ihmisten elintarpeeksi.

Pappilasta lähtivät ensimmäiset luennotkin, joita näillä tienoin pidettiin. Kansalliset liikkeet pääkaupungissa, nuo henkisen kevätetuulen eloiset puhallukset, olivat omituisesti tenhonneet pappilan Jaakkoherran, tuon ennen tunnetun nuoren ylioppilaan. Palattuansa kotiinsa kesäluvalle, tapasi hän apulaisen toimimassa samaan suuntaan kuin hän oli ainoastaan uneksinut. Hänen luottamuksensa löysi tukea, hänen innostuksensa vahvistui. Hän käveli eräänä lämpimänä päivänä sisartensa seurassa puutarhan polkuja, poimien sieltä täältä

kevään esikoiskukkia. Palavana virtana uhkui elämä hänen suonissaan. Mitä tuntee lempivä nuorukainen keväällä, sitä tunsikin nyt hänkin, mutta hänen lemmittynsä oli Suomen kansa.

„Nyt tunnen minä täydellisesti kevään“, puhkesi hän sanoiksi. „Olen nuori ylioppilas. Lyyrani on kunniani. Olen ihmeesti vapaa. Tuntuu niin hyvältä, kun ajattelen eroitusta koulupojan ja ylioppilaan välillä! Silloin elämä suljettu hautakammio, sanat kuolleita muumioita, kirjaimet ikäviä hieroglyfejä, — nyt avoinna edessäni maailma, sanat puhaltelevat henkeä, kirjaimet tulkitsevat totuuksia. Nyt elän ja nautitsen elämästä. Mutta nyt onkin minulla kansa, jota silloin en käsittänyt omakseni; elävä isänmaa, joka silloin oli ainoastaan kuollut leipäpala. Nyt, latina ja matematiikka, te riitaiset suurivallat, nyt ette hallitse minua, vaan minä teitä. Tunnen itseni niin keveäksi. Ottaako jalkanikaan maahan? Ennen nuokkui päänikin sinne. Ja tämä kaikki tapahtuu keväällä. On niin lämmin. Yötkin valkenevat. Uneliaisuutta, väsymystä, — niitä tuskin on maailmassa. Maat ja puut kaikki heräävät, valvovat, nousevat taivasta kohti, puhkeavat lehtiin ja sitten kukkiin. Hedelmää ei kukaan odota keväältä. Ruusuilla tanssia kevään soittaessa, — se sopii nuorelle ylioppilaalle, ainakin minulle. Osasinpa syntyä hyvään aikaan: Minulla kevät, luonnossa

kevät, kansallani kevät. Jumala syleilee maailmaa! Ja minäkin syleilen, — niin, minä tahtoisin syleillä koko Suomen kansaa!“

„Oikein, veljeni!“ huudahti Eliina. „Sinä laulat oikeata ylioppilaslaulua, vaikka ilman säkeitä, ilman mittaa“.

„Elämä tuntuu minusta niin väljältä, ett'en voi laulaa noita mitattuja virsiä, — paitse silloin kun yhdyn teidän lauluharjoituksiinne“, lausui ylioppilas.

„Tämän elämän virret ovat kaikki mitattuja“, huomautti Heleena.

„Niinpä niinkin, mutta en tahdo sitoutua kaikkiin tämän elämän mittoihin. Henkeni on mitaamaton ja sen sävelet samoin.“

„Mutta täällä sinun pitää tottua, ennenkuin tuolla voit laulaa“, liittyi keskusteluun apulainen, jonka työpöydän luo, puitten varjoon, sisarukset olivat saapuneet. „Ja täällä ei ole laulut ainoastaan sanoja ja säveliä, — ne ovat myöskin työtä“.

„Minäkin yhdyn pastoriin“, kiiruhti Eliina lausumaan.

„Sinun kyllä sopiikin yhtyä pastoriin“, ivasi ylioppilas, „enkä kieltäy minäkään yhtymästä hänen mielipiteihinsä, vaikka joudun ymmälle siitä, mihin työhön minun kaltaiseni mies oikeastaan kykenisi. — Jotakin johtuu kuitenkin mieleeni. — Minä tahdon. — Minä koetan“.

„Ihminen on puu, joka kukkii, jos kasvaa, ja kasvaa, jos hedelmöipi“, lisäsi apulainen.

Keskustelu päättyi sillä kertaa siihen. Neidet ilmoittivat tulleen kutsumaan pastoria päivälliselle. Mutta sittemmin alkoi Jaakkoherra pitää lupa-aikoinaan kansalle luentoja, milloin kirkkohistoriasta, milloin kotimaan ja yleisestä historiasta sekä luonnontieteellisistä aineista. Näiden kautta kiihtyi kansan tiedonhalu ja äsken perustettua lainakirjastoa aljettiin sitä innokkaammin viljellä.

Sama ylioppilas pani täällä toimeen ensimmäisen seuranäytelmän, jossa esiteltiin „Riita-asia“. Kammoen lähestyi sitä monikin ensin katsomaan. Olihan ennen saarnattu teatteria pirun kirkoksi, paholaisen pajaksi y. m. — ja nyt pyrki sellainen laitos kristikuntaan.

Apulainen neuvoi: „Koetelkaat ja omistakaat, mitä tunnette hyväksi. Jokainen ei jaksu sulattaa joka ruokaa. Ainoastaan elkää tuomitko toisianne.“

Seurauksena oli, että ne jotka sitä ennen olivat teatteria parjanneet, vaikenivat. Useampi olisi halunnut nähdä toistekin sellaista. Ja onhan sitä sittemmin nähtykin.

Monta ruokalajia, joita ennen pidettiin myrkyinä, on ihmisellinen käytäntö todistanut terveel-

lisiksi ja edistynvä sivistys tehnyt välttämättömiksi. Eiköhän lie sama henkistenkin elintarpeitten laita?

V. Neiti Heleena ilmaisee jotakin.

Mutta ei tapahtunut liikkeitä ja muutoksia ainoastaan pitejällä, — tapahtui niitä pappilassakin. Kummia huhuja liikkui kirkonkylässä neiti Heleenasta. Hänen sanottiin eräänä sunnuntai-iltana lähteneen kodistaan. Hänen luultiin menneen hartauskokoukseen. Kuitenkaan ei siellä häntä nähty, vaan myllyn lähellä oli hän kauan istunut korkealla äyräällä ja käsi poskella kuunnellut kosken kohinaa. Sieltä oli hän sitten kulkenut pitkien joen rannetta, tullut Kruunuhaan kohdalle, jossa asusti pappilan ruuhi. Siihen sanotaan hänen astuneen ja siitä, — joko tahallaan tahi vahingossa, — hypänneen veteen. Onneksi, — mistähän lie siihen saapunut, — liikkui samana iltana kanttorikin rannalla ja ehti pelastamaan onnettoman. Yhdessä olivat sitten menneet pappilaan. Mutta kummallisinta tiesi huhu: että tuo neiti vielä samana iltana oli mennyt apulaisen asuntoon ja istunut siellä pitkän aikaa.

Toiset tiesivät, että neiti Heleena oli joutunut uskonnollisiin epäilyksiin ja sentähden noin

etsi itselleen häviötä ja katoamista. Toiset taas vakuuttivat että hän oli hurjasti rakastunut nuoreen apulaiseen, jonka rakkautta epäili voittavansa ja sentähden käveli tyttö rukka houreissaan, välittämättä eläkö tai kuolla.

Tosiaankin, samana iltana neiti Heleena, kun oli pukeunut kuiviin vaatteihin, meni vielä pastori Siipisen asumukseen. Kello oli jo yli kymmenen. Apulainen istui huoneessaan aivan yksin. Kovin joutui hän hämilleen, kun Heleena kalpeana ja alakuloisena astui aivan aavistamatta sisään.

„Elkää hämmästykö, pastori!“ pyysi tulija. „En voinut olla etsimättä tänä iltana teitä. Sydämeni on niin kipeä ja teillä olen usein huomannut lääkkeitä“.

„Niin, sydämen lääkkeitä. — Istukaa, neitiseni! Näytätte niin kalpealta“, puhutteli apulainen. „Todellakin pitäisi papilla oleman tuollaisia nytteitä, varaseipäitä horjuville sydämille. Mutta voinko teitäkin tukea, tarvitsetteko tekin sellaista? Olettehan kokeneempi kuin minä“.

„Oi, kuunnelkaa, pastori, ennenkuin puhutte! Mutta minun on mahdoton teille sitä sanoa. — Te nuhtelette minua. — Oi, elkää vihastuko minuun! Olenhan ainoastaan nainen, joka tarvitsee tukea; luvatkaa minulle sitä!“

„Mi — minä lu — lupaan“, änkytti apulainen. Mutta hänkin oli nyt joutunut hämille.

„Oi! Te pelkäätte minua. Te ajatte minut pois. Minä olen onneton!“ jatkoi Heleena.

„Ei, ei! Istukaa ja puhukaa vaan rauhallisesti! Minä kuuntelen“, vakuutti apulainen, koettaen näyttää tyyneltä.

„No niin. Minä sitten tunnustan asiani. Minä — —. Voi, kuinka tämä on vaikeata! Olettehan nuori mies. — Mutta minun täytyy. — Niin, minä olen tehnyt suuren rikoksen, minä olen — rakastunut!“

Nyt oli Heleena astunut vaikeimman askeleen ja iskenyt apulaiseen kuin ukon nuolen.

„Rikoksen, — rakastunut!“ puhkui apulainen ja alkoi tulisesti teiskata edestakaisin asunnossaan. „Olenko tätä alkanut? Olenko tähän syypää?“ jatkoi hän itsekseen hykertäen käsiään.

„Näenhän, että tuskastutte minuun. Ette tahdo minua lohduttaa“, tiukkasi Heleena.

„Oi, tahdon, tahdon! Mutta enhän voi. Enhän voi teitä, — — niin, mitä minä sanoisin?“

Heleena tyrmistyi. Hän kohtasi mitä ei ollut odottanut. Hän odotti lohdutusta, rauhoitusta, mutta kohtasi neuvotonta levottomuutta.

Apulainenkin luuli kohdanneensa odottamatonta.

„Te ette sano mitään“, jupisi neiti. „Te vaikenette ja minä häviän yöhön. Te olette sanonut, että luontokin saarnaa ihmisille, mutta mi-

nulle on se yhtä tyly kuin tekin: — se saarnaa lakia. Myllykoski tuolla pauhaa kuin sydämeni: tyynempi virta sen yllä oli minut hukuttaa; vainion tuulet puhaltavat minulle kaikkialla vinhasti vastaan; tuimina tuikkivat ylläni taivaan tähdet, ja kuu, tuo ennen niin lempeä kuu, haamoittaa kuin isäni haudankalpeat kasvot, jotka kuolinvuoteellaan tuomitsevat rakkauteni kuolemaan. Kaikki saarnaavat lakia eikä teilläkään ole evankeliumia.“

„Särkyneesen sydämeen syntyy maasta sekä taivaasta ainoastaan rikkonaisia kuvia, — siinä onnettomuutenne“, virkkoi apulainen levollisemmin.

„Mitä auttaa sen tietäminen minua?“ tokaisi neiti.

„Mikä on ihmisiin loukkautuen särkynyt, se voipi Jumalaan turvautuen parantua ja vahvistua“, lisäsi apulainen.

„Mutta jos loukkauskivi on kiintynyt kirveltämään vammaa?“ pitkitti neiti.

„Iankaikkisen rakkaus puhdistaa ja parantaa kaikki vammat sitä terveemmiksi, mitä syvemmin niiden kivut tunnemme“, jatkoi apulainen.

„Ja isäni vihan, — pyyhkiikö Jumala senkin pois?“

„Isänne vihan! Mistä olisi hän vihastunut teihin? — sairas, kuoleva vanhus.“

„Voi! Ette vieläkään minua käsitä. Olenhan rakastunut, kuten jo sanoin ja — luvattomasti —.“

„Luvattomasti!“ huudahti apulainen melkein kauhistuneena.

„Niin“, jatkoi Heleena vuodattaen kyyneliä, „ja olen sen tunnustanut isälleni.“

„Sairaalle, kuolevalle isällemme! Minä en ymmärrä teitä“, kummasteli pappi.

„Isäni joutui raivoon. Hän, joka ei kuukausiin ole jaksanut kohota vuoteeltaan, nousi kuin tenhottu seisalleen, huutaen: „ei koskaan, ei koskaan saa kanttori tyttäni!“ Sitten vaipui hän hervakkana, melkein tainnoksissa tilalleen.“

Kanttoria mainitseminen päästi apulaisen pätkähästä. Hän käsitti nyt koko pulman. Hän asetui tyyntyneenä pöytänsä ääreen ja jatkoi:

„Isänne ei siis suostu antamaan teitä kanttorille?“

„Ei. Ja kuitenkin minä rakastan häntä, olen jo kauan rakastanut. Ja rakkauteni on nyt rikos, — sitä en ennen käsittänyt.“

„Epäilemättä nytkin käsitätte isäanne väärin. Rakkautta ei hän voi kieltää enemmän kuin kukan puhjentaa tahi luonnon heräämistä keväällä. Varmaankin tarkoittaa hänen kieltonsa jotakin muuta.“

„Tiedän kyllä isäni syyt“, selitti Heleena. „Sellainen „muuta“ on juuri säätyeroitus, jota isäni kannattaa, mutta jota minä en voi käsittää tarpeelliseksi. Kun olen käynyt hartauskokouksissa

ja lähestynyt siellä yhdessä Jumalaa, ei ole koskaan johtunut mieleeni, että olisin parempi kuin muut ihmiset. Mutta mihin minulla ei ole oikeutta Jumalan edessä, sitä vaatisin väärin ihmistenkin kesken, sillä olenhan joka hetki, yhtä hyvin kuin rukoushetkinä, Jumalan nähtävissä.“

„Te puhelette ihmeesti oikein“, vakuutti apulainen. „Jumalakin rakastaa veljeyttä. Sentähden tahtoo hän kaikkia ihmisiä kaltaisikseen, yhtä täydellisiksi kuin täydellisten esikoinen. Kaikki olemme yhtä ylhäistä sukua, sentähden pitää kaikkien kohota Jumalan pojiksi ja tyttäriksi. Jumala tahtoo valaa olentonsa täydellisyyden ihmisiin, että ihmiset Hänen kanssansa voisivat nauttia samaa onnea, kunniaa ja valtaa. Mutta temppeliin, josta tahdotaan tuolla saavuttaa huippu, pitää täällä laskettaman perustus. Ja veljeys tuolla ylhäällä saavutetaan nöyryyden ja veljellisen rakauden kautta täällä alhaalla, jossa kaikki olemme keskenkasvuisia, vaikka kaikkien velvollisuus on pyrkiä täyttämään mittaa.“

„Te voitte olla oikeassa ja varmaan olettekin. Mutta isäni mielestä pitäisi minun ylkäni oleman vähintään hänen virkaisensa mies. Muuten hän ei suostu.“

„Varmaankin tekee hän vakuutuksensa mukaan“, arveli apulainen, „ja sentähden emme voi häntä tuomita. Hän on entisyyden mies. Mutta

myöhäistä on haudan reunalla repiä hänen käsitteidensä perustuksia. Hänen entisyydestään rakentuu hänen tulevaisuutensa. Ainoastaan kärsivällisyys elättää teissä toivon, joka johtaa asianne kunnialliseen päätökseen. Onhan usein nähty suven ja talven taistelua; onhan monesti näyttänyt kevään tulo epäiltävältä. Mutta kenen puolella on elämä, se voittaa.“

„Arvasinhan, että voitte minua lohduttaa!“ iloitsi Heleena. „Mutta lupaatteko puhua puolestani isällenikin?“

„Sen lupaan“, vakuutti apulainen.

„Voi, kuinka teille olen kiitollinen!“

Heleena aikoi jo nousta ja lähteä, mutta hänen mieleensä johtui vielä jotakin.

„Sanokaa minulle vieläkin, onko rakkauteni teidän mielestänne oikeutettua vai eikö?“ kysyi hän.

„Se on luonnollista, — se on oikeutettua“, vakuutti apulainen. „Kukinta keväällä ja rakkaus nuoruudessa, lakastuminen syksyllä ja kuolema vanhuudessa, — ovathan ne luonnollisia.“

Kuu oli ehtinyt juuri ikkunan kohdalle ja valaisi haaveksivan immen kasvot. Sen huomattuaan Heleena ensin vavahti. — Hän muisti isäänsä. — Mutta samalla välähti toivon tuli hänen silmissään, — näyttihän kuu nyt niin lempeältä. Helttyneenä, äänetönnä likisti hän apulaisen kättä, ja sitten he erosivat.

VI. Tutustutaan kanttoriin.

Tietysti ei pysynyt kirkkoherran rouvalta salassa nuorten lemmelliset keskuudet. Mutta hän oli käytännöllisen elämän ihminen. Hän ei käsitännyt kanttorin asemassa mitään ala-arvoista, koska hänellä oli virka, joka voipi tyydyttävästi elättää perheen. Niinikään oli kanttori, varsinakin viime aikoina, ilmestynyt sekä virassaan että seuralämässä kykenevänä ja kunnon miehenä. Olipa hän sitä paitse komea, isokasvuinen mies, oli käynyt koulut ja kymnaasit, vaikka varattomuus oli keskeyttänyt opinnot ja laululahja johdantanut hänet nykyiseen virkaansa. Rouva oli siis myötätuntoinen nuorten luonnolliselle taipumukselle. Sittenkin kun asia oli tullut sairaan kirkkoherran tietäviin, koki hän puoltaa tyttärtä itsepintaisen isän edessä, vaikka näyttikin turhalta koettaa taivuttaa häntä suostumukseen. Samalla aikaa koetti hän tyttärellensä selittää isän kieltämisoikeutta ja neuvoa häntä kärsivällisesti toivomaan otollista hetkeä.

Heleenan viimeaikuinen alakuloisuus ja sairasmielisyys alkoi kuitenkin entistä enemmän äitiä murheuttaa. Varsinkin edellä kerrotun illan harhailun jälkeen kohteli äiti tyttärtänsä säälitellen ja tavallista hellemmin. Eliinakin teki paras tansa hankkiessa perheesen sopusointua ja jos mahdollista iloisuuttakin, vaikka näytti ikäänkuin hä-

tus olisi ollut yhtä luotettava kuin papin?“ kysyi kanttori.

„Sitä en epäile; mutta se ei johtunut mieleeni. Johtaahan niin usein tottumus tekojamme“, myönsi neiti.

„En häpeä tunnustaa, että olen kerran nauttinut lohdutusta ja ohjausta samalta raatarilta, joka nyt pitää kylässämme pyhäkoulua. Tiedäthän, Leenani, että minäkin olin silloin vaarallisella harharetkellä“, lausui nuori mies likistäen lujemmin kainalossaan lemmittynsä kättä.

„Onhan se unhoitettua; miksi siitä muistuttaisit?“ huomautti Heleena.

„Niin, — se sikseen. Myönnän myöskin, että on helpompi löytää oppineita kuin hurskaita miehiä. Mutta pääasiana pidän, että sinä olet pelastettu, olet lohdutettu ja että voimme vieläkin toivoa.“

„Pelastumiseni on kokonaan sinun ansiosi. Voi, kuinka olen sinulle kiitollinen! Ja joll'en olisi sinua ennen rakastanut, pitäisi minun ainakin nyt rakastaa. Luulenpa, että Jumala sinut lähetti avukseni.“

„Samaa ajattelen minäkin pelastajastani, joka minut nosti elämän hukuttavasta pyörteestä, — minä hänet ainoastaan tyynestä joesta. Minä muistan vieläkin erästä untani. Olin yksin olevinani kirkossa, jossa kauhistava hirviö alkoi minua vai-

nota. Pako tuntui mahdottomalta. Minä hikoin tuskasta, minä rukoilin. Mutta silloin ilmesytit sinä temppeliin, niin ihanana, niin ylevänä kuin itse puhtaus ja samassa kajahti korvissani: Jumalan rauha! Hirviö oli kadonnut ja minä heräsin. — Temppeli oli varmaan oma sydämeni, hirviö pahat taipumukseni, jotka sinun rakkautesi kukisti. — Eikö selitys tyydytä?“

„Oi, Wille!“ puhutteli neiti kanttoria. „Minusta tuntuu kuin haastaisit syntiä. Sillä ainoastaan Jumalan rakkaus voipi pahat taipumukset kukistaa.“

„Niinpä niinkin“, myönsi kanttori; „mutta luulenpa että Hänen rakkautensa usein säteilee ihmisten kautta.“

„Sen voin minäkin tunnustaa“, yhtyi Heleena. „Kuitenkin sanoit äsken, että raatari sinua lohdutti ja ohjasi.“

„Niinkuin apulainen sinua, sitten kun jo olit nostettu joesta, estetty hukkumasta“, selitti kanttori.

„Me siis olemme velkaa toisillemme“, huomautti neiti.

„Niin, rakkautta“, tunnusti ylkä.

„Me tarvitsemme toisiamme.“

„Niin, rakastaa.“

„Se tuntuu niin keveältä.“

„Se sitoo meidät toisiimme.“

„Mutta meitä eroittaa vielä epätieto, epävarmuus“, valitti Heleena.

„Joka on alkanut, voipi myöskin päättää. Me voimme elää toivossa“, vakuutti kanttori.

„Todellakin, rakkaus, joka on voinut pelastaa minut kuolemasta —.“

„Ja minut kadotuksesta“, keskeytti kanttori.

„— voipi kärsiä, toivoa, kestää ja viimein voittaakin vastukset. Eikö niin, Willeni?“

„Sinä näytät nyt niin ihanalta, Leenani.“

„Ja sinä kohoat silmissäni niin ylevänä.“

Samalla kertaa astui apulainen käsikkäin Eliinan kanssa puutarhaan.

„Mitä sanomme noista kahdesta?“ huomautti Heleena.

„Jos he sydämillään säestävät toisiaan yhtä hyvin kuin sanoillaan, valmistavat he vielä kauniin sopusoinnun“, arveli kanttori.

Jotenkin tähän tapaan olivat nuoret kuherrelleet puutarhassa kahden. Lemmen lekottaessa häiveni heidän sydämistään eilispäivän epätoivoiset usvat. Niille hyvilleen jääkööt nyt nuoret vastaiseksi. Sillä välin kun kotoiset asiat kypsyvät, sopii oppia tuntemaan mitä oireita ja oraita apulaisen seurakunnallisesta työstä alkoi kohota.

VII. Apulainen ja seurakunta.

Nuorten hengessä itävät totuudet parhain. He eivät ole ehtineet pinttyä kuiviin muotoihin, kasvaa ahtaihin kaavoihin, kuten useinkin vanhempi väki, vaan heidän henkensä on avoinna kaikella millä on eloisuutta ja voimaa. Nuoret ovat aamunlapsia, jotka huokuen raikasta ilmaa, hengittävät vilkkaasti; heidän otsallaan säteilee luontainen kirkkaus, — siinä syy heidän hengenelämänsä iloisuuteen, jota ei syksyinen iltaikä käsitä. Sentähden tapasivat etupäässä nuoret nuoren papin opetuksista hengellensä tyydytystä ja sopusointua. Vanhoistakaan eivät hänen sanansa palanneet tyhjinä, vaikka heihin heräsi paljon sisällistä taistelua ja ristiriitaisuutta, kuten ainakin, kun uudet aatteet pyrkivät mielisä voitolle vanhojen perukäsitteiden rinnalla. Nuorille avasi apulainen sylinsä ja he juoksivat häntä vastaan. Vanhoja nostaaksensa kokotti hänen kätensä usein turhaan: he eivät kenneet siihen tarttumaan taikka tarttuivat epäillen. Ne iällisemmät, jotka apulaista seurasivat, olisivat tarvinneet hänen melkein alituista taluttamistansa, sillä entisyys tahtoi voittaa heidät. Sentähden kokoontui sekä viikon varrella että varsinkin lauantaina jaukottain vanhoja vaimoja ja miehiäkin apulaisen luo, mikä miläkin kysymyksillä. — Paljon tietysti oli joukossa myöskin tyhjän huokailijoita. — Kaikkien kysy-

myksissä oli jotakin yhteistä, mutta jokaisen hengessä oli myöskin joku erityisongelma, joka kaipasi erikoisselitystä, erikoisparanteita. Yhtä moninaiset kuin ihmiset olivat ulkomuodoltaan, olivat heidän henkensäkin elämänilmiöt. Ulkomuodon moninaisuus huomautti sisällyksen moninaisuutta. Kaikkia piti kuulla, kaikille piti vastata. Apulainen tunsi joutuvansa pääsemättömiin. Hänen ihmisvoimansa, vaikka nuoretkin, eivät tahtoneet kestää. Sitä paitse näytti seurakunnan yleishoito yksityispaimentelun kautta kärsivän tappioita. Kuitenkin piti toista muistaa eikä toistakaan unhoittaa. Mutta apulainen tunsi apukeinon. Hän toimitti apua tarvitseville kotirohtolan: Hän levitteli seurakuntaan halpahintaisia raamatuita. Raamatulta neuvoi hän ensitilassa apua etsimään ja erittäin noudattamaan suurinta lääkäriä, Kristusta. Missä joutuivat ymmälle, siinä piti kysyä lähintä ymmärtäväistä, että niin seurakunnan jäsenet olisivat toistensa rakennukseksi. Viime sijassa oli etsittävä pappia. Välttääksensä yksipuolista ja ahdasmielistä uskonnollisuutta, joka kammoi kaikkea edistystä, ohjasi hän raamatun ohessa viljelemään muutakin kirjallisuutta sekä ottamaan osaa kaikenlaisiin yhteiskunnallisen ja kansallisen elämän rehellisiin pyrinnoihin. Joka kerta oli hänen loppuvaroituksensa: „Elkää toisianne tuomitko, vaan

säilyttäkäätkin keskinäinen rakkaus, vilpittömyys ja rehellisyys.”

Apulaisen mielestä teki jokainen perhe oman seurakuntansa, jossa henkisesti vanhin oli pappina; jossa jokaisella jäsenellä oli oikeus palvella Jumalaa sisimmän vakuutuksensa mukaan. Ainoastaan etsittyä ja missä kotipappeutta tunnettiin puuttuvan, piti virallisen papiston apu oleman saatavissa. Hän ajatteli, hän vertaili: kieliopillisin kieli ei ole elävin kieli, puustavillisin tuomari ei ole parhain tuomari, niinpä ei kirkollisin uskonnollisuuskaan usein ole elävin uskonnollisuus. Ainoastaan silloin on joku oleminen todellista, kun se on myöskin elämistä. Näillä perusteilla toimi apulainen. Ja hänen mielestään oli yksiuskoisuus ja uskonyhteys siinä, että kaikissa asui sama, rakkauden ja totuuden täydellisyyteen vilpittömästi pyrkivä henki.

Mutta kaikkein kipeimmin koski apulaista se vastarinta, jota hänen aatteensa ja pyrintönsä alusta alkaen kohtasivat vanhalta kappalaiselta. Pastori Gammelberg oli yli viidenkymmenen miehiä, erinomaisen kohtelias ja kokkapuheinen kottonaan. Tuo tummaverinen ukko oli enemmän mieltynyt maanviljelykseen kuin jumaluusoppiin. Talous- ja maanviljelystävät osasikin hän paremmin kuin saarnansa, joita hänen sanotaan tallentaneen jyvääitassaan nelikossa, kuten muutakin vil-

jaa. Edellisiä tutki hän kaiken viikkoa seuratesaan työväkeänsä, mutta saarnansa luki hän ainoastaan pyhinä saarnavuorollaan. Silloin häntä aina vähän väliä yskitti, jota tehdessään hän otti ahkerasti nuuskaa.

Kuitenkin olivat apulaisen opetukset ja toimet kovin silmäänpistäviä, kovin nudenaikaisia, verraten siihen mihin oli totuttu, ett'ei kappalainenkaan voinut olla niitä huomaamatta. Eikä ollut suinkaan hänen huomionsa asiaanmieltymistä. Päinvastoin halusi hän henkisellä alalla, että ennen kaikkea pysyttiin entisellään. Ja kun hän oli suorapuheinen, teeskentelemätön mies, tunnusti hän peittelemättä sopivissa tiloissa syynsäkin: „Opinut kansa“, arveli hän, „ei usko pappiinsa. Mutta joka luopuu papista, se eksyy Jumalasta, ja niin hukkuu seurakunta kuin lampaat, joilla ei paimenta ole“. Tätä teroitti hän usein apulaiselle, ja mahdoton oli nuoren papin parhaimmillakaan todisteilla luovuttaa vanhaa vakuutuksestansa. Täytyykin tunnustaa, että vanhemmassa polvessa useampi hyväili kappalaisen käsityskantaa kuin apulaisen. Heidän henkensä oli juurtunut kuluneeseen aikaan. Ja kullakin ajalla on omat lemmittynsä. Pahimmin loukkautui kappalainen, kun hänen nuori virkaveljensä jonkun kerran johtui saarnasaan lähimmäisen - rakkaudesta isänmaan - rakkautteen. Edellinen oli vanhuksen mielestä kylläkin

oikeata ja luvallista kaiken maailman tavaraa, josta voipi hyvinkin kauniisti puhella; mutta isämaallisuus, selitti hän, tuntui kovin likeiseltä, luonnolliselta ja maalliselta.

Apulainen huomautti ett'ei Jumala vaadikaan ihmisiltä mitään luonnotonta; että rakkaus vanhempiin, sukulaisiin ja yleensä lähimmäisiin myöskin oli luonnollista. Ja kuitenkin Jumala niitä vaati. Helppo oli hänen raamatullakin todistaa väitöksensä oikeaksi. Mutta niin tulisissaan oli kappalainen, että hän uhkasi asiasta valittaa hiippakunnan konsistorille, vaikka se jäi kuitenkin tekemättä, kun kiireet maanviljelystoimet ehtivät hänen ensikiivautensa laimentaa.

Edelleenkin noudatti apulainen kaikissa toimissaan sisintä vakuutustansa. Valoa tahtoi hän etupäässä levittää, valossa uskoi hän Jumalan vainioiden parhain kukoistavan ja hedelmöivän.

Ei kulunut kauan ennenkuin hänen vaikutuksestaan myötiin pitejän lainajyvästöstä viljaa kansakoulun peruskassaa varten.

Mutta työn ja taistelun mies kaipaa myöskin kodin lepoa ja suloutta. Sellaista kaipiota tunsipa pastori Siipinenkin yhä enemmän rinnassaan. Jumal' ilmoissakin liikkuva tuntee usein hetkiä, jolloin ihmissydän ikävoipi ihmissydäntä. Ikuistakin kotia tavoitteleva kaipaa kumppalia matkalleen. Apulainen oli pappi, mutta hän oli ennen kaikkea ihminen.

VIII. Sadetta ja sumua.

Viikon päivät oli jo pitejällä kerrottu, että vanha kirkkoherra oli hankkeissa tehdä viimeistä lähtöänsä. Kuntalaiset, jotka olivat käyneet pappilassa, kertoivat, että siellä herrasväki oli näyttänyt niin alakuloiselta ja surulliselta eipä edes iloisa Eliinakaan ollut entisellään. Ylioppilas oli kotoisalla, mutta hänkään ei osoittanut tavallista reippauttaan. Yöt läpeensä oli viime vuorokausina pappilassa valvottu.

Oli sitten siihen aikaan kuuma, hauteisesti helteinen elokuun päivä. Illan tullen alkoivat pilvet yhtyä yhä suurempiin ryhmiin kirkonkylän taivaalla. Ukkonen uhkasi tulla. Se tulikin ja sen mukana raskas sade, joka kesti myöhään yön. Samalla säihkyi vähän väliä salamet ja heranvoima jyrisi. Arat piilivät yön sylissä peittojensa alla, rohkeatkin katselivat ja kuuntelivat ääneti luonnonvoimien majesteettista menoa. Kaikkialla, paitse ulkona luonnossa, oltiin hiljaa hiitikkaisillaan.

Nousevana aamuna me paimenpojat kaitsimme karjaa pappilan ohi, laitumelle. Ilma oli raitis, mutta sateen höyry kohosi vielä hietaiselta kanakaalta, jossa kylän karjaan yhtyi pappilan paimenkon lauma. Aurinko paistoi kirkkaasti, mutta sen säteitä himmensi mainen sumu. Ei karjan moniäänisten kellojen kaikukkaan kajahdellut

pappilan kohdalla yhtä selkeästi kuin kirkkaina pouta-aamuina. Kuitenkin näytti taivas lupaavan kaunista päivää.

Mutta kovin näytti vakaiselta pappilan lyhyt, partava paimen.

„Toiset paimenet tästälähin näillä laitumilla laumoja kaitsee“, ennusti ukko. „Vanhat väistyvät, uudet astuvat sijaan tapoinensa. Ja tunnenpa, että paimenen tavat laumahan tarttuu“.

Sitten kertoi hän mitä oli tapahtunut pappilassa. Myöhään olivat nuoret eilen illalla istuneet puutarhassa. Niin paljon oli heillä ollut kaikenlaista keskustelua, hyvää ja hupaista, ett'eivät huomanneet miten avaruus pimenemistään pimeni. Vasta sitten kun pitkäinen ilmoihin isketteli ja taivaan voimat liikutettiin, vasta sitten pakenivat nuoret puutarhasta niinkuin kärppä pakenee väijyvää koiraa, niinkuin kananpojat haukkaa, niinkuin lintusetkin piilevät pitkäistä, — niin hajoelivat mikä minnekin pappilan huoneustoon. Aivan ajattelematta seurasi Eliina apulaista hänen virka-huoneesensa, yhtä esteettömästi talutti kanttori Heleenaa yllirakennukseen. Mutta ylioppilas meni väentupaan, johon kaikki jo olivat töiltään koontuneet. Siellä alkoi hän levollisena pitää puhetta ukkosesta, ukonsyötistä ja jostakin amerikalaisesta miehestä, joka taisi olla Franklin. Mitä ankarammin jyrisi ukkonen, sitä innokkaammin

Jaakkoherra selitti, että väki tuskin muistikaan entiseen tapaansa herranvoimaa peljätä.

Mitä lienevät sillä aikaa nuoret parikset keskustelleet, eihän sitä tiedä. Mutta luento ei vielä ollut lopussa, taivas kaasi edelleen vettä ja ylimmäisen istuimelta välähteli, jylinää synnyttäen, voiman miekka; niin tuli sisäpiika kutsumaan Jaakkoherraa kiireisesti ylös kirkkoherran pateleille. Ennemmin oli sinne jo apulainen neiti Eliinan kanssa kiiruhtanut. Mutta kaikista ensiksi oli sairas tahtonut puhutella Heleenaa ja kanttoria. Se oli ollut juhlallinen hetki. Hän oli luopunut kiellostansa, hän oli suostunut nuorten liittoon. Mutta ei siinä kyllä. Kun toinen sai, niin tahtoi toinenkin. Nuoret ovat niin pahoja kiihtymään toisistansa, arveli paimenukko. Apulainen ja Eliina ilmoittivat, että hekin olivat tehneet lähempää tuttavuutta ja että hekin pyysivät isän suostumusta. Silloin sanotaan vanhan kirkkoherran kasvojen oikein ilosta kirkastuneen ja hän siunasi vuoteeltaan molemmat parit. Samalla kertaa oli taivaan tullesta koko yö muuttunut niinkuin päiväksi, jota seurasi väkevän jylinän ääni. Lopuksi oli isä neuvonut poikaansa ja varoittanut lapsia tukemaan äitiänsä.

Ihmeitä tapahtui myöskin sillä välin apulaisen virkahuoneessa. Kauan oli siellä seinällä taallainen kello tanakasti mittaellut aikaa. Ruot-

sista oli kirkkoherran isoisa sen aikoinaan tuottanut. Pyhänä muistona kulki se suvussa perintönä. Kunnioituksella oli kirkkoherra aina tähystellyt sen viisareita ja luottamuksella noudattanut sen osoitusta. Mutta senkin ajalle oli tullut loppu. Taivaasta lankesi yön pimeässä Jumalan tuli; se etsi kellon rattaat ja sulatti ne köntiksi kuin valajan ahjossa. Kovin vapisivat sillä hetkellä pappilan perustukset. Kuitenkin säilyi rakennus ja ainoastaan yhdestä kohti olivat katto ja seinät vahingoittuneet.

Mutta niin merkittiin kuluneen ajan loppu. Ja aamulla oli kellon isäntäkin käynyt vetonsa loppuun.

Sumu verhoaa nyt aamun silmää, sumu peittää myöskin pappilan. Kuitenkin nousee usein nuorille päivä silloin kuin vanhoille laskee.

Jotenkin näin kuvaeli laumansa jälkiä asteleva paimenukko tapauksia pappilasta. Osanotolla kuultiin siihen aikaan surusanoma pitejällä, mutta kenties suurempaa osanottoa saavutti ilosanoma, joka tiesi kertoa nuorten lempiliitot.

Sumut hälvenivät. Aamusta valkeni kirkas päivä. Viljavainioilla vilisi uurasta kansaa, ja vapaana kulki päivänsä väljällä laitumella lauma. Kaikkia odotti rauhainen ilta.

IX. Kirkas päivä.

Sen jälkeen minä muistan apulaisen niin onnellisena. Minä näin hänet hänen häittänsä jälkeisenä päivänä. Hän istui silloin nuoren Eliiansa rinnalla. Päivä heloitti hellimmillään. Hän lausui armaansa nimen. Minä en unhoita miten ihanasti se sointui: lempivän huulilta lemmityn nimi. He yhdessä olivat kuin ylevät sanat ja ihana, onnistunut sävel: Siipinen sanat ja Eliina sävel.

Kanttorikin ja Heleena tekivät yhdessä sopu-soinnun, jossa sanat olivat yksinkertaisemmat, mutta sävel syvä ja vakava, vaikka hiukan surumielinen.

Lastensa onnesta iloitsi ja oli onnellinen myöskin miestänsä kaipaileva leski. Mieheensä jälkeen sai hän kaksi armovuotta. Sillä ajalla toimitti pastori Siipinen kirkkoherran virkaa ja oli tilaisuudessa jatkamaan aljettua työtänsä, josta nousi yhä uusia hedelmiä. Kun edistys oli päässyt vauhtiinsa, vaati yksi askel ottamaan toisen. Mutta ensi askel on vaikein ja sen ottaminen on apulaisen ansio.

Kun pastori Siipinen armovuosien kuluttua jätti seurakuntamme, itkivät häntä nuoret ja surivat vanhat. Hän oli tosiaankin päästänyt laumansa, seurakuntansa, ahtaasta aitauksesta ja avannut sille avaramman ja rikkaamman laitumen rai-

kasten lähteitten liepeillä. Tunnustettiin, että hän ei etsinyt omaansa, vaan totuuden valtaa.

X. Vuosien takaa.

Vuosia oli kulunut siitä kun pastori Siipinen jätti pitejämme. Kansallinen liike oli yltä yleensä päässyt maassamme mahtavaksi valtavoimaksi, joka henkeväna koskena kohisi, sulloi sulut, työnsi uraltaan tokeet ja tarjosi niin kansan elämälle, sivistykselle uutta voimaa ja monipuolisempaa väriästä. Pappilan Jaakkoherra oli jo jonkun vuoden ollut opettajana yhdessä niihin aikoihin perustetussa suomenkielisessä oppikoulussa. Pastori Siipinen oli päässyt kirkkoherraksi eräasen Itä-Suomen seurakuntaan. Kerran ohjasi minut matka niille tienoin. Minä olin tilaisuudessa poiketa hänen kotiinsa. Tuntui kuin olisin löytänyt ikävoityn isäni. Minä katselin häntä syvimmällä kunnioituksella. Hän oli työstään harmaa, mutta vieläkin yhtä lempeä ja sydämellinen, yhtä ihmisrakas ja nuorihenkinen kuin ennen, ainoastaan innossaan tyynempi, lasallisempi, puheissaan ja tomissaan vakavampi ja päättäväisempi. Hänen henkensä oli vanhanakin nuori: se oli vaan voittanut lujempaa ryhtiä. — Eliinarouva oli tullut entistä muhkeammaksi, kuten sopikin pappilan

emäntänä. Hän oli vieläkin ilomielinen, vaikk'ei ilakoitseva, kuten joskus tyttönä. Hän oli rauhaa säteilevä kuin tuulemasta tauonnut kesäpäivä. Heillä oli kaksi tytärtä, kaksi poikaa: tyttäret isäänsä, pojat äitiinsä. Koko perheessä vallitsi järjestys ja sopusointu niinkuin saman pappilan hyvinhoidetussa puutarhassa. Uskonnollinen henki liittyneenä kansallisiin harrastuksiin oli perheen elinvoimana. Kirkkoherran kirjastossa oli muun rinnalla kaikki mitä arvokasta oli ilmestynyt kansalliskirjallisuuteemme. Kotimaisille taidetuotteillekin oli pastori Siipinen avannut huoneensa. Niiden joukossa oli sisäkasvien verhossa myöskin useain maamme kansallisalomusten kuvat. Koko perheessä tykytti kansan sydän. Jokainen kansan elinkysymys oli tälle sydämelle kallis. Laulu ja soitto, nuo entisenkin pappilan henki ja elämä, levittivät nytkin perheen pyhitettyyn keskuuteen puhtaita tunteita, jaloa hartautta. Laulun kannattajina, paitse kotiharmoniota, oli perheen neljä keskenkasvuista nuorukaista, jotka olivat nauttineet äitinsä johtoa ja ohjausta. Unhoittumattomat ovat ne iltahetket, jotka tuolla käynnilläni vietin pastori Siipisen perheessä. Ja samat olivat hänen seurakunnalliset harrastuksensa nyt kuin ennenkin. Hän oli pysynyt nuoruutensa aatteille uskollisena.

Metsäpolulta.

Päivällisen edellä läksin kesäasunnostani kävelyille. Otin kumppalikseni lyijykynän, taskukirjan ja sauvan.

Emäntä varoitti palaamaan päivälliselle klo 2.

Peltotiellä tuli mies vastaan. Vanha luulo sanoo sen hyväksi merkiksi. Turhaa juttua!

Poikkesin syrjäiselle metsätielle, voidakseni astua ja ajatella rauhassa. Astelin. Ajattelin. Tuntui kuin olisi mieleeni noussut jotakin kaunista. Minä kirjoitin. Astelin edelleen ja taas kirjoitin. Työni näytti sujuvan. Hyvä enne. Silloin, — senkin vietävä! — tulla nyyritteli vastaan ruinaileva porsas. Ei väistyt tieltä. Lähestyy kuin ystävä. Minunko tässä pitää väistymän? Sauvani toki avasi tien. Mutta porsas kääntyi uudelleen ja seurasi minua kuin epäluulon alaista. Sitä en voinut sietää. Uudelleen piti minun turvautuman sauvaani ja — siitä lähti apu. Porsas poikkesi metsävahdin mökin luo, kenties juuri kotiinsa.

Mutta ajatukseni olivat langenneet korkeudesta.

Yksinäinen mökki. Sen vastapäätä puoleksi maanalainen sauna. Ovet lukossa. Ei näkynyt elävää sielua, ainoastaan porsas. Kuka muu joutaisikaan kauniina kesäpäivänä mökkiä vahtimaan. Kuitenkin halusivat nyt langenneet ajatukseni laiveampaa näköalaa, ihmisiä, elämää, aaltoisaa mertä tai jotakin semmoista. Astelin kiihkeästi edelleni. Huh! Hirveän suuri konna lötkähti lepiköstä tienvarrelle; ei ihmiskonna, vaan oikea sammakon veli. Katseli siinä niin vaarallisesti suurilla silmillään. Ja vähän väliä lymyy väijyksissä toinen suurisilmäinen otus, — ruskea kissa. Onnettomat pikkulinnut! Tuossa teitä häijy väijyy. Monet uhkaa vaarat pienten ensi askelia.

Ajattelin parhaaksi jättää mokoman seuran.

Ilma oli helteinen. Linnut eivät laulaneet. Näin silloin oksalla peipon. Laula toki hiukan! rukoilin. Mutta närhi, kaunis pahantapainen, säikytti ainoankin hyvänonnen linnun. Kylää, ihmisiä, mertä! Ja kiihkeästi riensin edelleni. Mutta ihmisistä muistui mieleeni emäntä, klo 2 ja päivällinen. Aika oli palata. Emännät vaativat kuuliaisuutta ruoka-asioissa. Sitä paitse löydän hän kotona ainakin ihmisiä.

Tein palausta. Ohasin taas mökkiä. Mutta sieltä, — senkin vietävä! — ruinaten juoksi porsas jälkeeni. Minua, suoraan sanoen, alkoi suuttua ja hävettää hänen sikamainen seuransa.

Hän näytti tahtovan käyttää väärin minun hyvän-
tahtoisuuttani. Ja puhtaan ihmisyyden nimessä
piti minun osoittaman epäkohteliaisuutta. Kivi,
— toinen. — Ja sitten porsas tiesi, ett'en hänen
seuraansa enempää suvainnut. Nyt jäin minä rau-
haan, tulin peltolähteelle ja siemasin useampia
lipillisiä raikasta vettä. Näin aaltoisan viljavai-
nion, toisaalla kotijärven ja kodin. Emäntä, —
hyvántahtoinen ja lempeä, hikiherneet otsalla, —
vaati päivälliselle.

Tuntuu toisinaan niin hyvältä, kun pääsee
ihmisiin.

Liite.

Jättiläisen sydän.

Valtakunnassa oli prinsessa. Hän oli tavattoman kaunis, niinkuin prinsessat usein ovat. Sen lisäksi oli hänellä tavattoman hellä sydän valtakunnan hyviä ihmisiä kohtaan. Sitä vastaan pahoilta hän osasi olla oikea kovakuoriainen, mutta kaunis kultakuoriainen.

Kova suru vaan vaivasi prinsessaa: Valtakunnan sydänmaalla asusti hirmuinen jättiläinen, joka anasteli aarteita ja oli syönyt suuhunsa monen urhollisen ritarin, vieläpä monen kaunottarenkin, joka oli tohtinut jättiläisen lumottua linnaa lähestyä. Ei löytynyt sitä urosta, jota mokoma vuoren tiranni ei olisi voittanut, että peljättiin jo valtakunnan häviöön joutuvan. Eihän sitten ollut kumma, että prinsessa suri, hänen kun tuli sääli monen uljaan kansalaisen kuolemaa.

Mutta monen jättiläisen, jota ei mikään ritari tai prinssi olisi kukistanut, ovat prinsessat voittaneet, vaikka ovatkin tavallisesti vaan nuoria neitoseja, — mutta siinäpä se juuri onkin!

Kerran prinsessa eksyi. Ja kummallista, että

eksymisenkin kautta voipi joskus tapahtua suuria, hyödyllisiä asioita, — kun ei vaan tahallaan eksytä. Murheissaan käveli prinsessa kauas pitkin maantietä, josta hairahtui poikkeamaan metsätielle. Käveli, käveli sitten metsätietä, kunnes hairahtui pienelle polulle. Ja niin johti yksi hairaus toiseen siihen asti, että hän muisti ajatella kotiinpalausta, mutta silloin huomasiakin eksyneensä. Hän ei kuitenkaan itkenyt eikä huutanut, hämmästytti tosin ensin, mutta kokosi sitten voimansa ja oli maltillinen, sillä tiesipä hän olevan eksyneilläkin Jumalan, johon sopi luottaa ja joka lopulta johtaa vilpittömät vaeltajat oikeaan.

Ilta läheni. Aurinko laski. Hän oli joutunut jylhän kallioluolan suulle. Hän ajatteli: tuolla vietän turvallisesti yöni. Mutta luolassa hän uudelleen hämmästytti, nähdessään siellä vanhan kiviharmaan akan, jonka murhepoimuksia kasvoja varjosteli surunharmaat hajahapset. „Pakene, ihana ihmisen tytär!“ huusi hän kähisten, „pakene surman suun ovelta; jos tahdot pelastua!“

„Kuka sitten olet? Vastaa!“ virkkoi prinsessa.

„Olen elämän viimeinen varoitus kuoleman portailla; olen jättiläisen emo“, kähisi akka.

Nyt huomasi prinsessa mihin oli joutunut. Hän vavahteli. Mutta hän kokosi voimansa.

„Armahda eksynyttä! Olen kuninkaan tytär, olen väsynyt ja tarvitsen ravintoa ja lepoa“.

„Armo on kotona ainoastaan silloin kuin hirmu on poissa. Kiitä onneasi, kuninkaantytär, että on poikani saaliin etsossa. Mutta hän palajaa pian. Hänen nimensä on Himo. Hän ei voi armahtaa. Hänellä ei ole sydäntä. Hän nielee kaikki. Tule ja katso hänen linnaansa. Se on nyt usvainen ja kolkko, täynnä katkeraa huurua. Mutta odotatko, että hän palajaa, — silloin et kestä lumousta. Poikani on silmänkääntäjä. Usva muuttuu hurmaavaksi hekkumaksi, kolkkous pyörryttäväksi kuumeeksi, katkeruus kiihkeäksi mieliteoksi ja Himon syleilystä sulaa elämäsi voima. Oletko soutanut vuolaan kosken niskalla taikka lähestynyt nielevätä kurimusta? Muistele Imatraa!”

Jättiläisen emo vei prinsessan suureen kalliolinnaan, josta aukeni kauhistava näkö. Hän osoitti: „Näetkö, tuolla katossa riippuu ritarien luurankoja. Hämähäkin seittinä killuu siellä moni kevyt prinsessakin. Seiniä koristaa ruostuneet rautapaidat, kypärit ja kilvet. Ne ovat poikani voiman ja vallan merkit”.

Kylmiä väreitä tuns i rohkea prinsessa virtailevan läpi olentonsa.

„Mutta mitä ovat nuo, kultainen lipas ja kultamalja, tuolla pimeällä alttarilla?” kysyi prinsessa.

„Siellä!” huudahti jättiläisen emo, „siellä lipaassa on ainoa pelastuksesi, — siellä on jättiläi-

sen sydän. Ja täynnä hekkumaa on tuo malja, josta poikani vieraitaan juottaa“.

„Eikö sitten kannakaan jättiläinen sydäntä rinnassaan?“ kysyi prinsessa.

„Ei, se heikontaisi häntä. Mutta kenen eläväisen hallussa tuo sydän on, sen vallassa on koko jättiläinen“.

Salamana iski nyt prinsessan mieleen rohkea ajatus.

„Onneton äiti!“ virkkoi hän. „Miksi et sitten hillitse poikaasi, kun voit anastaa hänen sydämensä? Miksi olet sallinut hänen hukuttaa noin monta ihmistä valtakunnan onnettomuudeksi?“

„Vaikene, kokematon kuinkaantytär! Ajattele että olen äiti, jonka nimi on Helleys ja ainoastaan Helleys. Voin kärsiä, anteeksi antaa ja armahtaa; mutta voisinko pojaltani jotakin kieltää? — sitten en olisikaan Himon äiti“.

„Kauheata! Helleys Himon äiti!“ huoautti prinsessa. „Miksi et kuitenkin taivuta poikasi jättiläisvoimia kukoistamaan valtakunnan vihollisia, tekemään maata kukoistavaksi ja kansaa onnelliseksi? Sehän olisi suurenlaista ja jaloa!“

„Jospa olisin oikea Hellä, jospa olisin Jalotar! Mutta olen pelkästään Helleys, joka voipi kasvattaa ainoastaan Himon“.

„Haa! Tahdon olla Jalotar!“ huudahti prinsessa, ja leimauksena lennähti hän alttarin luo,

josta maahan kumosi hekkuman maljan ja kultalippaasta anasti jättiläisen sydämen. „Minun on valta!“ huusi hän kuin totuuden jumalatar ja luurangot ja vuorilinnan seinät vastasivat: „valta“.

Mutta kuoliaana romahti maahan jättiläisen emo.

Tömistäen saapui silloin linnaansa jättiläinen, jota saaliina seurasi ritarien ja kaunotarten joukko. Hämmästyksestä vaaleni Himo nähdessään muser-tuneen emonsa. Heikontuneena vapisi hän nähdessään valtavan prinsessan.

„Kuka olet, ihana voima, olemukseni haltia-hengetär?“ kysyi masentunut Himo.

„Olen prinsessa Jalotar, olen taivaallisen kuninkaan tytär, jonka isäni lähetti sinua kukistamaan ja orjiasi pelastamaan. — Ihmiset, seuratkaa askeleitani, niin olette vapaat! Isäni laivoja lähtee kaikista maailman satamista. Astukaamme niihin! Rakkauden tuulelmissa, totuuden leijunalla purjehdimme maailman Atlantia, kunnes saavutamme iankaikkisuuden iki viheriän saaren, jonka rantoja vääryyden ja vilpin lasti ei tapaa. — Seuratkaa!“ huusi kirkastettu neitsyt. Ja voiton riemulla seurasivat vapautetut kuninkaantytärtä, joka nyt ei korvessakaan eksynyt, vaan johti joukkoaan ihmeteltävällä selvyydellä. Jättiläinenkin seurasi heitä, vaikka ainoastaan voimaton varjona. Mitä enemmän prinsessa kouristi jättiläisen sydäntä, sitä

voimattomampi oli jättiläinen. Toisinaan hän oikein heikkoudesta vapisi. Mutta sitä voimakkaammiksi tunsivat itsensä prinsessa ja hänen seuraajansa. Voiman tunto ja voiton vakuutus täytti heidät toivolla ja riemulla.

He tulivat rannalle, jossa jo kuninkaan lähettämät laivat odottelivat prinsessaa. Eläköönhuudoilla otettiin heitä vastaan. Mutta laivojen rannasta lähtiessä syöksi kuninkaantytär jättiläisen sydämen meren syvyyteen. Silloin musertui jättiläisenkin rannalle.

Niin sillä kertaa valtakunta pelastettiin.

Siitä lähtien valtakunnan neitseet innostuivat prinsessan jalosta esimerkistä ja kaikki urhot tahtoivat elää ja kuolla ainoastaan hänen tähtensä. Mutta kuningas omisti kaikki prinsessan seuraajat pojikseen ja tyttärikseen.

